

Załącznik do Zarządzenia Nr 40/2019
Wójta Gminy Manowo
z dnia 29 maja 2019 roku

RAPORT O STANIE GMINY MANOWO ZA 2018 ROK

WSTĘP

W tym roku po raz pierwszy władze samorządowe, zgodnie z ustawą z dnia 11 stycznia 2018 roku mają obowiązek przygotowania i przedstawienia radzie rocznego raportu o stanie jednostki samorządu terytorialnego.

Raport o stanie gminy Manowo opracowano zgodnie z art. 28aa ustawy z dnia 8 marca 1990 roku o samorządzie gminnym (Dz.U.2018.944 tj.).

Celem przygotowania raportu było uzyskanie wglądu w sytuację gospodarczą i społeczną gminy Manowo. Raport zawiera informacje o następujących obszarach działalności gminy:

- demografia,
- finanse gminy,
- działalność gospodarcza,
- inwestycje gminne i inne zadania remontowe realizowane w gminie,
- warunki życia mieszkańców (infrastruktura techniczna: wodociągi, kanalizacja, drogi, gospodarka odpadami),
- zagospodarowanie przestrzenne,
- oświata, kultura, sport.

I. CHARAKTERYSTYKA GMINY

1.1. Położenie i powierzchnia Gminy.

Gmina Manowo leży w środkowej części powiatu koszalińskiego województwa zachodniopomorskiego. Sąsiaduje z miastem Koszalin oraz gminami miejsko-wiejskimi Sianów, Bobolice, Polanów i gminą wiejską Świeszyno. Miejscowości gminy łączy sieć dróg krajowych, wojewódzkich, powiatowych i gminnych. Gmina oddalona jest od miasta Koszalina o 0,80-18,0 km (granice gminy) oraz ok. 15 km od morza.

Granice naturalne wyznaczają: od północy rzeka Dzierżęcinka, kanał łączący jeziora Policko i Lubiatowo oraz rzeka Unieść, od wschodu jezioro Niecemino, od południowego wschodu rzeka Radew. Południowo - zachodnią granicę wyznacza część jeziora Hajka wraz z kanałem natomiast od zachodu rzeka Bagnica oraz kanały.

W granicach administracyjnych gmina zajmuje obszar 188,57 km² w tym 122,3 km² to lasy. Gmina jest jedną ze 113 gmin województwa zachodniopomorskiego, wchodzi w skład powiatu koszalińskiego.

1.2. Władze lokalne i gminne jednostki organizacyjne.

Rada Gminy Manowo liczyła 15 radnych i jej skład osobowy nie zmienił się podczas kadencji. W 2018 roku odbyły się wybory samorządowe, w wyniku których 10 radnych zostało ponownie wybranych, natomiast 5 radnych uzyskało mandat po raz pierwszy. Przy Radzie działały następujące stałe komisje:

- a) Rewizyjna – 4 osoby
- b) Finansów i Budżetu- 5 osób
- c) Rozwoju Gospodarczego- 7 osób
- d) Polityki Społecznej- 8 osób.

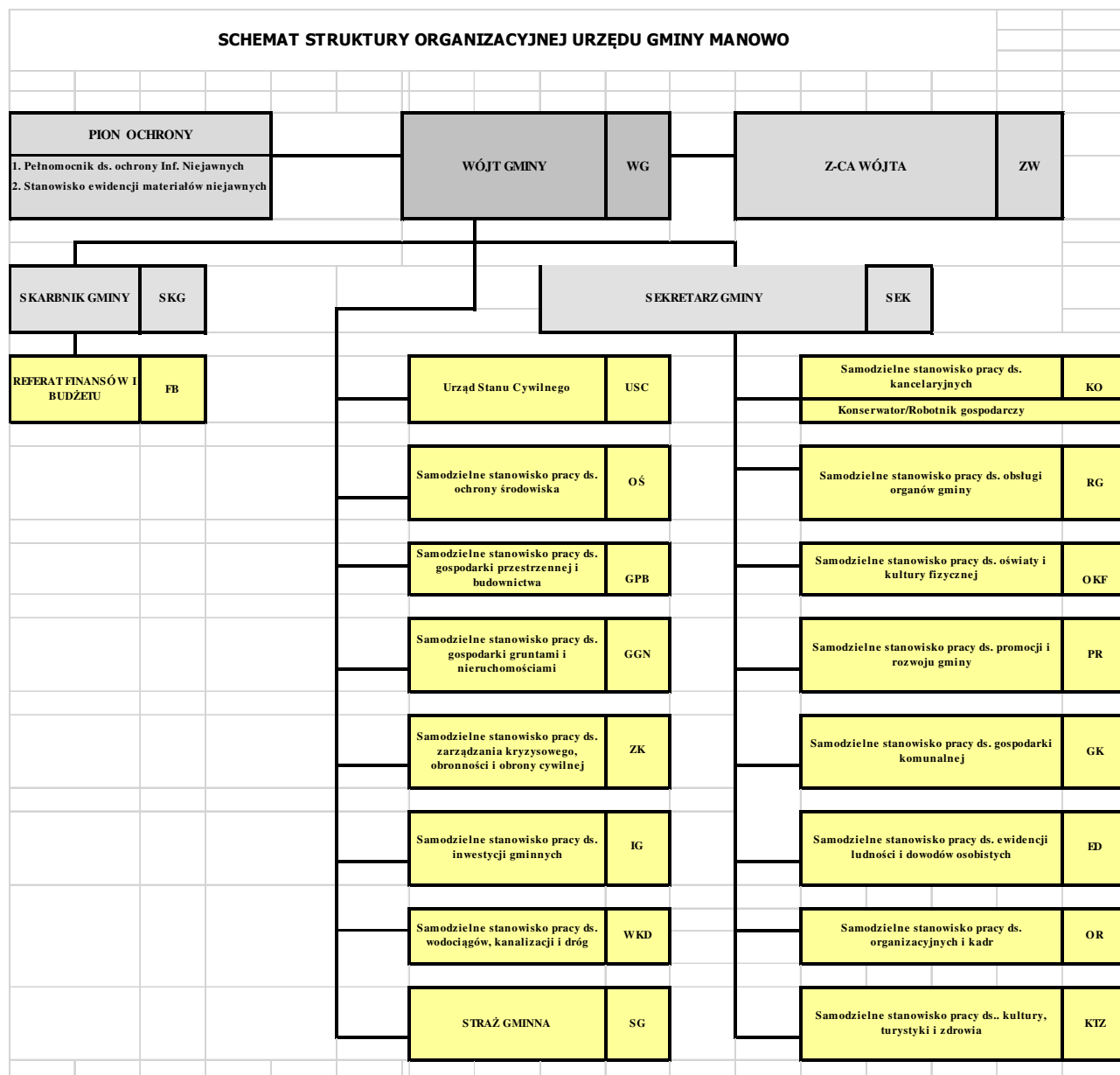
W 2018 roku została powołana doraźna Komisja Statutowa w celu opracowania zmian w Statucie Gminy, które weszły w życie z nową kadencją.

W 2018 w Urzędzie Gminy zatrudnionych było 27 osób, w tym 2 etaty obsługi. Urząd Gminy wydał 3438 decyzji, wszystkie zostały wydane w ustawowym terminie. 4 decyzje zostały zakwestionowane przez Samorządowe Kolegium Odwoławcze w Koszalinie (3 z zakresu podatków i 1 z zakresu ewidencji ludności). Wójt jest organem wykonawczym, którego kadencja trwa 5 lat. Wójt wykonuje uchwały Rady Gminy i zadania określone przepisami prawa. Do zadań Wójta należy w szczególności: opracowywanie strategii, programów rozwoju, gospodarowanie mieniem komunalnym, wykonywanie budżetu.

Funkcję Wójta sprawuje Roman Kłosowski.

Urząd Gminy wykonuje zadania mające na celu realizację spoczywających na gminie zadań własnych, zadań zleconych, zadań wykonywanych na podstawie porozumienia z organami administracji rządowej, zadań publicznych powierzonych gminie w drodze zawartych porozumień. W skład kierownictwa Urzędu wchodzi: Sekretarz Gminy- Irena Oleksy, Skarbnik Gminy- Magdalena Szymańska, Zastępca Skarbnika- Monika Cholewa, Kierownik Urzędu Stanu Cywilnego- Edyta Nowak.

Struktura organizacyjna Urzędu Gminy Manowo kształtuje się następująco:

Gminne jednostki organizacyjne:

- 1) Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Manowie
- 2) Gminny Ośrodek Kultury w Wyszewie
- 3) Szkoła Podstawowa im. 26 Pułku Lotnictwa Myśliwskiego w Rosnowie
- 4) Szkoła Podstawowa w Boninie
- 5) Szkoła Podstawowa w Manowie
- 6) Przedszkole Gminne w Boninie
- 7) Przedszkole Samorządowe w Rosnowie.

Ponadto funkcjonuje Elektrociepłownia Rosnowo Sp. z o.o. ze 100% udziałem Gminy utworzona w 2011 roku w celu realizacji zadań gminy w zakresie zaopatrzenia mieszkańców Rosnowa w energię ciepłą. Zadaniem Spółki jest również zapewnienie dostaw zimnej wody i odbiór ścieków komunalnych, które to zadania sukcesywnie przejmuje od Urzędu Gminy.

1.3. Sołectwa.

W skład Gminy Manowo wchodzi 7 sołectw i 2 osiedla:

- 1) Sołectwo Grzybница (Grzybница, Grzybniczka, Gajewo, Grapa, Kopanino, Mostowo)
- 2) Sołectwo Wyszewo (Wyszewo, Kliszno, Poniki, Wiewiórowo)
- 3) Sołectwo Rosnowo (Rosnowo, Lisowo, Jagielno)
- 4) Sołectwo Manowo (Manowo, Zacisze)
- 5) Sołectwo Wyszebórz (Wyszebórz, Dęborogi, Policko)
- 6) Sołectwo Cewlino (Cewlino, Kopanica, Kostrzewa)
- 7) Sołectwo Kretomino (Kretomino)
- 8) Osiedle Rosnowo
- 9) Osiedle Bonin

1.4 Ludność i dynamika zmian.

Gminę Manowo, według danych GUS zamieszkuje ponad 6900 mieszkańców.

Stan na dzień	Liczba ludności
31.12.2016	6890
31.12.2017	6945
31.12.2018	6937

Wpływ na liczbę ludności w gminie, oprócz przyrostu naturalnego, ma saldo migracji. Fakt osiedlania się na terenie gminy nowych mieszkańców, przybywających z miasta Koszalina i innych okolicznych regionów, świadczy o jej atrakcyjności i ma duże znaczenie dla perspektyw dalszego rozwoju.

W okresie od początku do końca 2018 roku liczba mieszkańców zmniejszyła się o 8 osób, przez co na dzień 31 grudnia 2018 roku wynosiła 6937 osób, w tym 3492 kobiet i 3445 mężczyzn.

W odniesieniu do poszczególnych kategorii wiekowych liczba mieszkańców przedstawia się następująco:

- 1) w wieku przedprodukcyjnym (14 lat i mniej) – 1335, w tym kobiet 686
- 2) w wieku produkcyjnym- 4346 , w tym kobiet (15-59) – 1972 osoby, mężczyzn (15-64) – 2374;
- 3) w wieku poprodukcyjnym- 1256, w tym kobiet – 834, mężczyzn- 422.

Urodzenia w gminie Manowo

Rok	Chłopcy	Dziewczynki	Razem
2016	29	32	61
2017	42	30	72
2018	29	24	53

Opracowanie własne na podstawie GUS

Zgony w gminie Manowo

Rok	Mężczyźni	Kobiety	Razem
2016	28	21	49
2017	37	24	61
2018	29	24	53

Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Liczba stałych mieszkańców wg stanu na dzień 31.12.2018 roku, na podstawie prowadzonego przez gminę rejestru mieszkańców, kształtuje się następująco:

Sołectwo/osiedle	Liczba mieszkańców
Bonin	1201
Cewlino	392
Grzybnica	271
Kretomino	999
Manowo	994
Rosnowo O/W	1812
Wyszebórz	402
Wyszewo	563
Razem	6634

Opracowanie własne (ewidencja ludności)

W okresie od początku do końca 2018 roku liczba mieszkańców zmniejszyła się o 89 osób, przez co na dzień 31 grudnia 2018 roku wynosiła 6634 osób, w tym 3334 kobiet i 3290 mężczyzn.

W odniesieniu do poszczególnych kategorii wiekowych liczba mieszkańców przedstawia się następująco:

- 4) w wieku przedprodukcyjnym (14 lat i mniej) - 1087, w tym kobiet 553
- 5) w wieku produkcyjnym - 4313, w tym kobiet (15-59) - 1972 osoby, mężczyźni (15-64) - 2341;
- 6) w wieku poprodukcyjnym - 1234, w tym kobiet - 815.

1.5. Bezrobocie.

Na koniec grudnia 2018 roku w PUP Koszalin zarejestrowanych bezrobotnych było 201 osób, w tym 129 kobiet z terenu gminy Manowo, w tym bezrobotni z prawem do zasiłku - 46 osób i długotrwale bezrobotnych 101 osób. Liczba bezrobotnych zmniejszyła się o 50 osób w stosunku do 31 grudnia 2017 r. Zmniejszeniu uległ również wskaźnik bezrobocia w gminie, który wyniósł 4,6% i był najniższy w Powiecie Koszalińskim (razem z gminą Biesiekierz). W ramach podpisanego z Powiatem Koszalińskim - Powiatowym Urzędem Pracy w Koszalinie Porozumieniem dotyczącym zorganizowania i finansowania prac społecznie użytecznych oraz kierowania do ich wykonywania osób uprawnionych w roku 2018 zostało skierowanych do wykonywania w/w prac 22 osoby. Podobnie jak w poprzednich latach prace były wykonywane na terenach poszczególnych sołectw, były to prace porządkowe, opieka nad dziećmi w trakcie dowozów oraz pomoc i opieka nad osobami starszymi. Powiatowy Urząd Pracy dokonywał refundacji wypłaconego wynagrodzenia w wysokości 60% na podstawie złożonego wniosku refundacyjnego. Prace trwały nieprzerwanie od marca 2018 do końca grudnia 2018 roku.

1.6. Gospodarstwa rolne.

W gminie Manowo funkcjonuje 355 gospodarstw rolnych, w tym:

Lp.	Powierzchnia gospodarstwa w ha	Ilość gospodarstw
1.	1-2	128
2.	Pow. 2-5	126
3.	Pow. 5-7	26
4.	Pow. 7- 10	23
5.	Pow. 10- 15	17
6.	Pow. 15- 20	10
7.	Pow. 20- 50	20
8.	Pow. 50- 100	1
9.	Pow. 100	4
	Razem	355

Ze względu na strukturę użytkowania gruntów, przyszłość gminy będzie w dalszym ciągu wiązana się z rozwojem rolnictwa. Z drugiej strony coraz większe znaczenie będzie miał rozwój funkcji usługowych, produkcyjnych i rekreacyjnych (turystycznych).

1.7. Podmioty gospodarcze.

Działalność gospodarczą na terenie Gminy Manowo prowadzą w przeważającej części osoby fizyczne oraz spółki cywilne. Obie formy działalności są rejestrowane w Centralnej Ewidencji i Informacji o Działalności Gospodarczej, dla której organem ewidencyjnym jest Ministerstwo Przedsiębiorczości i Technologii.

Struktura wniosków składanych za pośrednictwem Urzędu Gminy Manowo wygląda następująco:

Status wpisu	Ilość wpisów dla głównego miejsca wykonywania działalności
Aktywny	347
Działalność prowadzona wyłącznie w formie spółki/spółek cywilnych	12
Nie rozpoczął działalności	2
Wykreślony	387
Zawieszony	78
SUMA	826
Status wpisu	Ilość wpisów dla miejsca zamieszkania przedsiębiorcy
Aktywny	376
Działalność prowadzona wyłącznie w formie spółki/spółek cywilnych	13
Nie rozpoczął działalności	6
Oczekuje na rozpoczęcie działalności	1
Wykreślony	393
Zawieszony	87
SUMA	876

Dane z raportu R024 KSz www.ceidg.gov.pl

W 2018 r. w Centralnej Ewidencji i Informacji o Działalności Gospodarczej, za pośrednictwem Urzędu Gminy Manowo zostało zarejestrowanych 42 nowych przedsiębiorców. Działalność zakończyło 22 przedsiębiorców.

Najczęściej przedmiotem działalności firm jest działalność związana z transportem drogowym towarów – 151 przedsiębiorców, oraz budownictwem, głównie roboty wykończeniowe – 137 firm. W następnej kolejności jest sprzedaż detaliczna prowadzona przez domy sprzedaży wysyłkowej lub Internet – 81 działalności gospodarczych oraz konserwacja i naprawa pojazdów samochodowych - 78.

1.8. Organizacje pozarządowe działające na terenie gminy.

Organizację pozarządową stanowią o sile gminy, a działania i zaangażowanie mieszkańców w życie społeczne jest najlepszą gwarancją dalszego rozwoju lokalnej ojczyzny. Organizacje pozarządowe działające na terenie gminy Manowo angażują się w działania prospołeczne i potrafią współpracować ze sobą, żeby osiągnąć założony cel, czy też dokonać pewnych zmian. Mieszkańcy gminy są coraz bardziej aktywni oraz świadomi tego, że dzięki współpracy i wzajemnemu motywowaniu się mogą osiągnąć najlepsze efekty w realizacji wyznaczonych zadań.

Na terenie gminy Manowo działają następujące organizacje pozarządowe:

- Gminny Klub Sportowy „Orleń” Rosnowo,
- Uczniowski Klub Sportowy „Lotnik” w Rosnowie,
- Klub Sportowy „Zefir” Wyszewo,
- Klub Sportowy „Zryw” Kretomino,
- Pomorska Fundacja „Jaś i Małgosia” w Cewlinie,
- Brygada Motocyklowa Rosnowo,
- Gminny Klub Sportowy „Leśnik” Manowo,
- Stowarzyszenie „Przyjazna Dłoń”, Rosnowo
- Ochotnicza Straż Pożarna w Wyszewie,
- Klub Piłkarski „Grot” Bonin.

Ponadto na terenie gminy Manowo na rzecz jej mieszkańców, działają organizacje pozarządowe z siedzibą poza gminą Manowo:

- Towarzystwo Koszalińskiej Kolei Wąskotorowej
- Stowarzyszenie Gmin i Powiatów Pomorza Środkowego w Koszalinie
- Stowarzyszenie Środkowopomorska Grupa Działania

Status organizacji pożytku publicznego posiadają:

- Stowarzyszenie „Przyjazna Dłoń” Rosnowo,
- Pomorska Fundacja Jaś i Małgosia Cewlino.

Organizacje pożytku publicznego na terenie gminy Manowo zebrały w 2018 roku 5.872 zł z tytułu 1%.

II. SYTUACJA FINANSOWA GMINY

2.1. Dochody i wydatki za 2018 rok

Wyszczególnienie	Plan wg uchwały Rady Gminy w zł	Plan po zmianach w zł	Wykonanie w zł	% wykonania do planu po zmianach
1. Dochody, w tym:	29 210 623,55	35 245 933,90	35 555 314,77	100,9
• Dochody bieżące	26 293 890,00	32 188 926,35	32 498 530,12	101,0
• Dochody majątkowe, w tym:	2 916 733,55	3 057 007,55	3 056 784,65	100,0
➤ Ze sprzedaży majątku	123 000,00	257 700,00	257 533,98	99,9
2. Wydatki, w tym:	34 096 499,95	32 428 877,21	31 612 857,26	97,5
• Wydatki bieżące	29 924 369,95	27 869 507,91	27 054 064,33	97,1
• Wydatki majątkowe	4 172 130,00	4 559 369,30	4 558 792,93	100,0
3. Wynik finansowy	- 4 885 876,40 (deficyt budżetowy)	+ 2 817 056,69 (nadwyżka budżetowa)	+ 3 942 457,51 (nadwyżka budżetowa)	139,9

Na dzień 01 stycznia 2018 r zaplanowano dochody Gminy na kwotę 29 210 623,55 zł.

Wprowadzone zmiany w planie w 2018 roku spowodowały zwiększenie dochodów o 6 035 310,35 zł i na dzień 31.12.2017 osiągnęły wartość 35 245 933,90 zł. Wykonanie wyniosło 35 555 314,77 zł tj. 100,9 % planu po zmianach.

Plan dochodów budżetu Gminy na dzień 31 grudnia 2018 po zmianach wynosi 35 245 933,90 zł, wykonanie 35 555 314,77 zł tj 100,9% i obejmuje:

- dochody bieżące w kwocie 32 188 926,35 zł, wykonanie 32 498 530,12 zł, tj. 101% planu

- dochody majątkowe w kwocie 3 057 007,55 zł, wykonanie 3 056 784,65 zł tj. 100,0 % planu

Na dzień 01 stycznia 2018 r zaplanowano wydatki Gminy na kwotę 34 096 499,95 zł.

Wprowadzone zmiany w planie w 2018 roku spowodowały zmniejszenie wydatków

o 1 667 622,74 zł i na dzień 31.12.201 r osiągnęły wartości 32 428 877,21 zł. Wykonanie wyniosło 31 612 857,26 zł, tj. 97,5% planu po zmianach.

Plan wydatków budżetu Gminy na dzień 31 grudnia 2018 po zmianach wynosi 32 428 877,21 zł, wykonanie 31 612 857,26 zł tj. 97,5% planu i obejmuje:

- wydatki bieżące w kwocie 27 869 507,91 zł, wykonanie 27 054 064,33 zł, tj. 97,1 % planu

- wydatki majątkowe w kwocie 4 559 369,30 zł, wykonanie 4 559 369,30 zł tj. 100,0 % planu

Na dzień 01 stycznia 2018 r. zaplanowano deficyt w wysokości – 4 885 876,40 zł. Na koniec roku, po wprowadzonych zmianach budżet zamyka się planowaną nadwyżką budżetową w kwocie + 2 817 056,69 zł i zrealizowaną w wysokości + 3 942 457,51 zł.

Wyszczególnienie	Plan po zmianach w zł	Wykonanie w zł
Dochody ogółem	35 245 933,90	35 555 314,77
Dochody własne	15 728 345,80	15 832 625,17
Udział dochodów własnych do dochodów ogółem	44,6 %	44,5%

W 2018 roku do budżetu Gminy wpłynęły dochody własne w kwocie **15 832 625,17 zł**, co stanowi **44,5%** ogółem dochodów wykonanych.

Wyszczególnienie	Plan po zmianach w zł	Wykonanie w zł
Wydatki ogółem	32 428 877,21	31 612 857,26
Wydatki majątkowych	4 559 369,30	4 558 792,93
Udział wydatków majątkowych do wydatków ogółem	14,1%	14,4%

W 2018 roku udział wydatków majątkowych do wydatków ogółem wynosi **14,4%**.

Częściowa struktura Wieloletniej Prognozy Finansowej

Wyszczególnienie	Dochody ogółem	Wydatki ogółem	Wydatki na obsługę długu	Wynik budżetu	Przychody budżetu	Rozchody budżetu	Splaty rat kapitałowych kredytów i pożyczek	Kwota długu	Wskaźnik planowanej łącznej kwoty spłaty zobowiązań, o której mowa w art. 243 ust 1 ustawy, do dochodów bez uwzględnienia zobowiązań związku współtworzonego przez jednostkę samorządu terytorialnego i bez uwzględnienia wyłączeń przypadających na dany rok	Wskaźnik planowanej łącznej kwoty spłaty zobowiązań, o której mowa w art. 243 ust 1 ustawy, do dochodów bez uwzględnienia zobowiązań związku współtworzonego przez jednostkę samorządu terytorialnego, po uwzględnieniu wyłączeń przypadających na dany rok	Wskaźnik dochodów bieżących powiększonych o dochody ze sprzedaży majątku oraz pomniejszonych o wydatki bieżące, do dochodów budżetu, ustalony dla danego roku (wskaźnik jednoroczny)	Dopuszczalny wskaźnik spłaty zobowiązań określony w art. 243 ustawy, po uwzględnieniu ustawowych wyłączeń, obliczony w oparciu o plan 3 kwartału roku poprzedzającego pierwszy rok prognozy (wskaźnik ustalony w oparciu o średnią arytmetyczną z 3 poprzednich lat)	Dopuszczalny wskaźnik spłaty zobowiązań określony w art. 243 ustawy, po uwzględnieniu ustawowych wyłączeń, obliczony w oparciu o wykonanie roku poprzedzającego pierwszy rok prognozy (wskaźnik ustalony w oparciu o średnią arytmetyczną z 3 poprzednich lat)	Informacja o spełnieniu wskaźnika spłaty zobowiązań określonego w art. 243
2018	35 245 933,90	32 428 877,21	541 215,65	2 817 056,69	0,00	2 817 056,69	2 817 056,69	12 502 253,59	9,53%	8,33%	12,99%	4,81%	5,39%	NIE
2019	31 802 591,42	30 256 987,83	419 000,00	1 545 603,59	0,00	1 545 603,59	1 545 603,59	10 956 650,00	6,90%	6,90%	8,67%	7,66%	8,23%	TAK
2020	31 023 803,82	29 027 153,82	399 000,00	1 996 650,00	0,00	1 996 650,00	1 996 650,00	8 960 000,00	8,46%	8,46%	9,73%	8,81%	9,39%	TAK
2021	30 743 740,00	28 878 740,00	377 000,00	1 865 000,00	0,00	1 865 000,00	1 865 000,00	7 095 000,00	8,04%	8,04%	10,60%	10,46%	10,46%	TAK
2022	30 744 876,00	29 129 876,00	316 000,00	1 615 000,00	0,00	1 615 000,00	1 615 000,00	5 480 000,00	7,02%	7,02%	9,42%	9,67%	9,67%	TAK
2023	31 361 708,00	29 896 708,00	255 000,00	1 465 000,00	0,00	1 465 000,00	1 465 000,00	4 015 000,00	5,64%	5,64%	10,67%	9,92%	9,92%	TAK
2024	31 885 799,00	30 420 799,00	190 000,00	1 465 000,00	0,00	1 465 000,00	1 465 000,00	2 550 000,00	5,35%	5,35%	10,73%	10,23%	10,23%	TAK
2025	32 364 875,00	31 764 875,00	139 000,00	600 000,00	0,00	600 000,00	600 000,00	1 950 000,00	2,44%	2,44%	10,62%	10,27%	10,27%	TAK
2026	32 826 934,00	32 176 934,00	104 000,00	650 000,00	0,00	650 000,00	650 000,00	1 300 000,00	2,45%	2,45%	10,39%	10,67%	10,67%	TAK
2027	33 309 978,00	32 659 978,00	65 000,00	650 000,00	0,00	650 000,00	650 000,00	650 000,00	2,30%	2,30%	10,25%	10,58%	10,58%	TAK
2028	33 805 340,00	33 155 340,00	22 000,00	650 000,00	0,00	650 000,00	650 000,00	0,00	2,14%	2,14%	10,09%	10,42%	10,42%	TAK

W wyniku wprowadzonych zmian w 2018 r. uległ poprawie wskaźnik z art 243 ustawy o finansach publicznych. Według Wieloletniej Prognozy Finansowej niezachowanie ustawowej relacji występuje tylko w 2018 r. Od 2019 . relacja jest już spełniona. Poprawa relacji z art 243 ustawy o finansach publicznych jest wynikiem przede wszystkim zwiększenia w 2018 r. planowanej nadwyżki operacyjnej, która oddziałuje na prognozę w latach 2019 – 2021. W związku z możliwością uchwalenia budżetu na 2019 rok i Wieloletniej Prognozy Finansowej przez Gminę Manowo, spełniających wymogi art. 243 ustawy o finansach publicznych, a także z powodu braku zagrożenia realizacji zadań publicznych odstąpiono Uchwałą Rady Gminy Manowo z dnia 28 grudnia 2018 roku od programu postępowania naprawczego (Uchwała weszła w życie z dniem 01 stycznia 2019 r.)

W 2018 r. w ramach programu postępowania naprawczego wprowadzono szereg działań, których realizacja przyczyniła się do pełnej płynności i stabilności finansowej Gminy. Osiągnięto także dwa cele, tj po pierwsze: zapewniono środki na pełną realizację zadań Gminy Manowo i po drugie: zachowano wskaźnik obsługi zadłużenia z art. 243 ustawy o finansach publicznych od 2019 r. i kolejnych latach.

2.2. Realizacja przedsięwzięć i pozostałych zadań inwestycyjnych gminy na dzień 31.12.2018 r.

Na dzień 01.01.2018 r plan zadań inwestycyjnych wynosił 4 172 130,00 zł. W trakcie realizacji budżetu dokonano łącznie zwiększeń do kwoty 4 559 369,30 zł. Inwestycje zrealizowano w 100,0% tj. w kwocie 4 558 792,93 zł.

Lp	Nazwa zadania inwestycyjnego	Plan wydatków w zł	Wykonanie w zł	%
1.	Budowa drogi w Gminie Manowo – finansowana w 100% ze środków z Powiatu	500 000,00	500 000,00	100,0
2.	Przebudowa dróg gminnych na terenie Gminy Manowo (zobowiązania z 2017 r.)	279 872,00	279 794,27	100,0
3.	Budowa drogi dla rowerów wzdłuż drogi krajowej nr 11 jako alternatywa dla transportu kołowego:	2 095 150,00	2 094 789,54	100,0
	✓ środki własne UG	101 450,00	101 450,00	100,0
	– środki UE	1 389 394,00	1 389 283,27	100,0
	➔ środki własne krajowe	604 306,00	604 065,27	100,0
4.	Rozbudowa i przebudowa infrastruktury rekreacyjnej terenu kąpieliska w Rosnowie	444 340,00	444 333,49	100,0
	I. środki własne UG	11 440,00	11 439,65	100,0
	✓ środki UE	228 836,00	228 835,74	100,0
	a) środki krajowe	204 064,00	204 058,10	100,0
5.	Termomodernizacja budynków Szkoły Podstawowej im. 26 Pułku Lotnictwa Myśliwskiego w Rosnowie i Klubu Osiedlowego w Rosnowie – środki własne UG	1 006 202,30	1 006 202,30	100,0
	– środki własne UG	3 567,00	3 567,00	100,0
	➔ środki UE	852 225,78	852 225,78	100,0
	✓ środki własne krajowe	150 409,52	150 409,52	100,0

6.	Oświetlenie drogowe ul. Bocznej, Zachodniej i Czereśniowej w m. Kretomino	160 000,00	159 859,41	99,9
7.	Oświetlenie drogowe w m. Manowo, Cewlino i Kretomino – zobowiązania z 2017 roku	73 805,00	73 804,92	100,0
	Ogółem	4 559 369,30	4 558 792,93	100,0

2.3. Należności Gminy na dzień 31.12.2018 roku

1.	Zaległości podatkowe	332 370,42
2.	Pozostałe należności – Urzędy Skarbowe	51 885,99
3.	Zaległości za wodę	25 485,10
4.	Zaległości za ścieki	46 143,83
5.	Zaległości za czynsz mieszkaniowy	160 147,90
6.	Zaliczka alimentacyjna	1 159 336,70
7.	Gotówka i depozyty	1 187 670,18
8.	Depozyty terminowe	9 100,00

Na należności wymagalne przypadające na dzień 31.12.2018 r. wynikające ze sprawozdania RB-N w kwocie 1 775 369,94 zł składają się :

- zaległości podatkowe w kwocie 332 370,42 zł,
- zaległości podatkowe z Urzędów Skarbowych w kwocie 51 885,99 zł,
- zaległości z tyt. wpływów za wodę w kwocie 25 485,10 zł,
- zaległości z tyt. wpływów za ścieki w kwocie 46 143,83 zł,
- zaległości z tyt. wpływów za czynsze 160 147,90 zł,
- zaliczka alimentacyjna i fundusz alimentacyjny w kwocie 1 159 336,70 zł,
- depozyty na żądanie w kwocie 1 187 670,18 zł,
- depozyty terminowe (udziały w BBS) w kwocie 9 100,00 zł

2.4. Kredyty i pożyczki

Na dzień 31 grudnia 2018 roku, Gmina Manowo posiadała następujące zobowiązania z tytułu kredytów i pożyczek zaciągniętych w latach poprzednich w łącznej wysokości 12 502 253,59 zł, w tym:

- ➔ pożyczka zaciągnięta w WFOŚiGW w Szczecinie w 2011 r., której saldo na dzień 31 grudnia 2018 r. wynosi 348 953,59 zł;

- ➔ kredyt zaciągnięty w Bałtyckim Banku Spółdzielczym w Darłowie w 2012 roku (umowa Nr 18/7979), którego saldo na dzień 31 grudnia 2018 r. wynosi 550 000,00 zł;
- ➔ kredyt zaciągnięty w Bałtyckim Banku Spółdzielczym w Darłowie w 2013 roku (umowa Nr 3/7979), którego saldo na dzień 31 grudnia 2018 r. wynosi 1 038 800,00 zł;
- ➔ obligacje wyemitowane przez PKO Bank Polski S.A. na podstawie umowy z 2013 r., których saldo na dzień 31 grudnia 2018 r. wynosi 4 500 000,00 zł;
- ➔ kredyt zaciągnięty w Bałtyckim Banku Spółdzielczym w Darłowie w 2014 roku (umowa Nr 21/7979), którego saldo na dzień 31 grudnia 2018 r. wynosi 274 500,00 zł;
- ➔ kredyt zaciągnięty w Bałtyckim Banku Spółdzielczym w Darłowie w 2014 roku (umowa Nr 32/7979), którego saldo na dzień 31 grudnia 2018 r. wynosi 1 290 000,00 zł;
- ➔ obligacje wyemitowane przez DNB Bank Polska S.A. na podstawie umowy z 2015 r., których saldo na dzień 31 grudnia 2018 r. wynosi 4 500 000,00 zł.

III. INFORMACJA O REALIZACJI POLITYK, PROGRAMÓW I STRATEGII

3.1. Strategia Rozwoju Gminy Manowo na lata 2014-2020

Strategia została sporządzona przez władze gminy wspólnie z jej mieszkańcami przy udziale zewnętrznych ekspertów z dziedziny planowania strategicznego. Dokument Strategii składa się z kilku głównych części: diagnozy sytuacji społeczno – gospodarczej gminy, analizy SWOT, założeń strategicznych wraz z planem finansowym oraz systemu monitoringu.

W Strategii założono do realizacji trzy cele strategiczne, tj.:

- Cel strategiczny I - Gmina atrakcyjna inwestycyjnie i turystycznie
- Cel strategiczny II - Tworzenie wysokiej jakości przestrzeni i infrastruktury
- Cel strategiczny - III Stały wzrost jakości kapitału ludzkiego i społecznego

Dla każdego z celów strategicznych zostały wskazane cele operacyjne oraz działania.

W ramach **celu I** realizowane lub zrealizowane zostały następujące działania:

- podjęte zostały prace nad opracowaniem studium zagospodarowania przestrzennego (Uchwała Nr XIV/114/2016 Rady Gminy Manowo z dnia 26 lutego 2016 roku w sprawie przystąpienia do sporządzania studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Manowo). Planowany termin zakończenia prac – 2019r.
- zagospodarowano częściowo teren kąpieliska w Rosnowie (inwestycja zrealizowana przy wsparciu środków unijnych),

- bieżąca konserwacja i poprawa oznakowania szlaków rowerowych zlokalizowanych na terenie gminy Manowo,
- budowa drogi dla rowerów wzdłuż drogi krajowej nr 11 Kretomino – Manowo – inwestycja zrealizowana przy wsparciu środków unijnych,
- w ramach realizacji celu prowadzona jest współpraca z Koszalińskim Towarzystwem Miłośników Kolei Wąskotorowej – wspólna realizacja imprez, promocja działań i inicjatyw Wąskotorówki,
- wykonano dokumentację techniczną rewitalizacji zabytkowego parku w Boninie.

W ramach **celu II** udało się zrealizować następujące przedsięwzięcia:

- rozszerzenie dostaw wody z ujęcia wodnego z Mostowa – budowa węzła wodociągowego Bonin – Cewlino (zrealizowana przy wsparciu środków z UE),
- modernizacja oczyszczalni ścieków w Rosnowie (pożyczka z WFOSiGW),
- budowa i modernizacja sieci wodociągowych m.in. w Wyszewie, Manowie, Cewlinie (współfinansowane ze środków unijnych),
- modernizacja gminnych dróg i chodników - droga w Boninie, Wiewórowo, Kopanica, bieżące utrzymanie dróg lokalnych, chodnik w Kretominie (droga w Boninie dofinansowana ze środków unijnych),
- wymiana oświetlenia drogowego oraz budowa nowego - Kretomino, Manowo, Wyszewo
- termomodernizacja klubu w Rosnowie wraz z fotowoltaiką i remont świetlicy w Manowie (inwestycje zrealizowane ze środków unijnych),
- remont pomieszczeń w budynku Urzędu Gminy,
- gazyfikacja części Manowa,
- remont komina w Rosnowie.

3.2. Studium uwarunkowań i kierunków przestrzennego zagospodarowania gminy-

W 2016 r., Uchwałą Nr XIV/114/2016 Rady Gminy Manowo z dnia 26 lutego 2016 r., w sprawie przystąpienia do sporządzenia studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Manowo. Pod koniec listopada 2018 odbyło się spotkanie zespołu projektowego Studium oraz Radnych i Sołtysów Gminy Manowo. Na spotkaniu został przedstawiony wstępny projekt Studium. Na wniosek zebranych również dopuszczono ponownie możliwość składania wniosków o wprowadzenie działek do Studium. W 2018 roku wpłynęło 10 takich wniosków. Większość z nich dotyczyła przeznaczenia działek rolnych pod zabudowę mieszkaniową jednorodzinną i zabudowę rekreacji indywidualnej.

3.3. Miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego

W 2018 r. miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego objętych było 967,54 ha co stanowi ok 5,13 % pow. całej Gminy i stan ten do końca roku nie uległ zmianie.

3.4. Lokalny Program Rewitalizacji Gminy Manowo

Lokalny Program Rewitalizacji na lata 2017-2023 stanowi wieloletni program działań o charakterze gospodarczym lub społecznym, dotyczący gospodarki przestrzennej i urządzeń technicznych, zmierzający do wyprowadzenia danego obszaru zdegradowanego z sytuacji kryzysowej oraz stworzenia warunków do jego dalszego rozwoju, realizowany przez różne podmioty, zgodnie z określonym harmonogramem czasowym i finansowany z różnych źródeł, opracowany, przyjęty i koordynowany przez gminę. Podstawą przyjęcia Programu był art. 18 ust. 2 pkt 6 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym zgodnie z Wytycznymi w zakresie rewitalizacji w programach operacyjnych na lata 2014-2020 opracowanymi przez Ministra Rozwoju i obowiązującymi od 2 sierpnia 2016 r.

Obszar zdegradowany wyznaczony został w odniesieniu do trzech sołectw: Grzybница, Wyszewo, Wyszebórz i obejmuje obszary zabudowane infrastrukturą mieszkaniową oraz działki, na których możliwe byłoby prowadzenie działań rewitalizacyjnych, ukierunkowanych na marginalizowanie deficytów obszarów.

Obszar rewitalizacji zamieszkiwany jest przez 1249 mieszkańców, co w odniesieniu do całkowitej liczby mieszkańców wynoszącej 6676 osób, stanowi 18,7% mieszkańców i obejmuje powierzchnię 162,8 ha, co stanowi 0,9 % w stosunku do całkowitej powierzchni gminy wynoszącej 18 818 ha.

Głównym celem Programu jest kompleksowe prowadzenie działań aktywizacji społecznej oraz zawodowej w odniesieniu do osób wymagających wsparcia oraz na bazie wykorzystania potencjałów obszaru. Główny cel będzie realizowany poprzez dwa cele szczegółowe:

- Cel szczegółowy 1. Rewitalizacja społeczna obszarów o wysokim stopniu degradacji.
- Cel szczegółowy 2. Kompleksowa odnowa infrastruktury aktywizacji społecznej.

Diagnoza obszaru rewitalizacji została podzielona na uwarunkowania społeczne, gospodarcze, środowiskowe, przestrzenno- funkcjonalne oraz techniczne.

Zgodnie z wytycznymi dotyczącymi rewitalizacji w Programie zostały opisane główne i pozostałe projekty rewitalizacyjne składające się na przedsięwzięcia rewitalizacyjne. Przedsięwzięcia rewitalizacyjne to :

1. Lokalne Centrum Aktywizacji Społecznej w Wyszewie.
2. Grzybница miejscem aktywności społecznej.
3. Wykorzystanie potencjałów lokalnych Wyszeborza.

W ramach przedsięwzięcia pierwszego Gmina Manowo złożyła wniosek do działania 9.3. Wspieranie rewitalizacji fizycznej, gospodarczej i społecznej ubogich społeczności i obszarów miejskich i wiejskich w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Zachodniopomorskiego na lata 2014-2020. Projekt dotyczy przeprowadzenia remontu Gminnego Ośrodka Kultury wraz z zakupem wyposażenia. Wniosek obecnie jest w fazie oceny.

W ramach przedsięwzięcia trzeciego został złożony wniosek do konkursu „Granty sołeckie”, w ramach którego zaplanowano utworzenie miejsca integracji dla mieszkańców.

3.5. Gospodarowanie mieszkaniowym zasobem gminy.

Na początku 2018 r. zasób mieszkaniowy gminy obejmował następujące mieszkania:

- 1 budynek mieszkalny w Wyszecborzu stanowiący wyłączną własność Gminy o pow. użytkowej 67,0 m²,
- 35 lokali mieszkalnych (stanowiących własność gminy) wraz ze współudziałem w częściach wspólnych (w 18 budynkach mieszkalnych w Boninie, Manowie, Wyszecborzu, Wyszewie i Rosnowie) o ogólnej pow. użytkowej 1.753 m²
- 3 budynki socjalne w Boninie o ogólnej pow. użytkowej 341,35 m²

W zasobie gminy w 2018 r. znajdowały się następujące budynki niemieszkalne:

- 1 remiza strażacka w Wyszewie
- 3 budynki hydroforni w Dęborogach, Boninie i Manowie
- 4 lokale użytkowe - 2 ośrodki zdrowia w Manowie i Rosnowie, 1 Środowiskowy Dom Samopomocy PEGAZ w Manowie, 1 Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Manowie
- 7 obiektów użyteczności publicznej stanowiące wyłączną własność Gminy (budynek Urzędu Gminy, budynek klubu wiejskiego w Cewlinie, Wyszecborzu, Rosnowie, Grzybnicy, Manowie i Gminnego Ośrodka Kultury w Wyszewie)
- 2 lokale użytkowe wraz z udziałem w częściach wspólnych budynków (świetlica wiejska w Kretominie i Boninie),
- 2 budynki przedszkola w Boninie i Rosnowie oddane w trwały zarząd
- 2 budynki szkolne w Rosnowie i Manowie oddane w trwały zarząd
- 2 budynki garażowe murowane w Manowie i 1 garaż blaszany w Cewlinie

3.6. Zasób nieruchomości gminnych.

Zabudowane i niezabudowane grunty, które są własnością Gminy Manowo- ogólna powierzchnia gruntów stanowiących mienie komunalne Gminy Manowo wynosi **239,95** ha.

W zasobie gruntów komunalnych posiadamy:

- **132,88 ha** - drogi i grunty zajęte pod drogi
- **5,50 ha** - ogrody działkowe w Boninie oddane w użytkowanie wieczyste
- **1,25 ha** - ogrody działkowe w Rosnowie przekazano w użytkowanie dla PZZ

w Koszalinie

- **1,04 ha** - grunty oddane w użytkowanie wieczyste osobom fizycznym
- **6,50 ha** - lasów
- **92,78 ha** - pozostałe grunty

Gmina Manowo jest właścicielem:

- 55,41 km sieci wodociągowej na terenie całej gminy;
- 4 ujęcia wodne w Manowie, Dęborogach, Grzybniczce i Boninie;

- 1 oczyszczalni ścieków w Boninie;
- 1 nieczynnego wysypiska śmieci w Cewlinie;
- 6 boisk sportowych (Cewlino, Kretomino, Bonin, Bonin - ORLIK, Wyszewo, Rosnowo - ORLIK);
- 1 stadionu sportowego w Manowie przy kompleksie szkolnym;
- 43,40 km sieci kanalizacyjnej w Kretominie, Boninie i Manowie;
- 17 pompowni ścieków w Kretominie, Boninie i Manowie;
- 1 parkingu w Manowie;
- chodników wiejskich
- 11 placów zabaw (Bonin, Manowo, Cewlino, Grzybnica, Wyszewo, Kretomino, Rosnowo i Wyszebórz);
- 4 placów rekreacyjnych z urządzeniami sportu i rekreacji w Wyszewie, Cewlinie, Wyszeborzu i Grzybnicy;
- 8 siłowni terenowych (Manowo, Bonin, Kretomino, Wyszewo, Wyszebórz, Rosnowo, Grzybnica).

3.7. Plan gospodarki niskoemisyjnej.

Celem opracowanego Planu, jako dokumentu strategicznego, jest określenie kierunków rozwoju Gminy Manowo, w zakresie działań inwestycyjnych i nie inwestycyjnych w obszarach: budynki użyteczności publicznej, budynki mieszkalne i usługowe, transport prywatny, oświetlenie, gospodarka przestrzenna, zamówienia publiczne oraz promocja. Przedstawione koncepcje działań wynikają z obranych celów strategicznych i szczegółowych, służących poprawie jakości powietrza na terenie Gminy Manowo.

PGN jest dokumentem, który powinien ułatwiać pozyskanie środków finansowych w perspektywie finansowej UE na lata 2014-2020.

Zakres merytoryczny Planu gospodarki niskoemisyjnej obejmuje:

- wyznaczenie celów strategicznych i szczegółowych,
- analizę stanu obecnego oraz identyfikację obszarów problemowych,
- inwentaryzację emisji dwutlenku węgla do atmosfery,
- harmonogram oraz źródła finansowania podejmowanych działań,
- kwestie związane z zarządzaniem i realizacją PGN.

Opracowanie niniejszego Planu wraz z bazową inwentaryzacją emisji oparte zostało o rok 2014. Inwentaryzacja została przeprowadzona na bazie gromadzenia danych przekazanych przez zarządców budynków, w formie akcji ankietowej oraz przez dostawców energii.

Wyniki inwentaryzacji bazowej wskazują na:

- zużycie energii na terenie Gminy Manowo na poziomie 55 431,3 MWh/rok;
- emisję CO₂ na terenie Gminy Manowo na poziomie 14 158,4 MgCO₂/rok;

- produkcję energii ze źródeł odnawialnych na poziomie 22 923,1 MWh/rok, co stanowi 41% energii zużywanej w obszarze Gminy.

Działania przewidziane przez Gminę Manowo do 2020 zostały zestawione w harmonogramie rzeczowo-finansowym. Ich realizacja umożliwi ograniczenie zużycia energii w Gminie o 949,3 MWh oraz ograniczenie emisji CO₂ o 383,1 Mg. Całkowite szacunkowe wydatki na działania wskazane w PGN na lata 2015-2020 wyniosą łącznie około 10 mln zł, z czego około 1 mln zł ze swojego budżetu poniesie Gmina Manowo. Planowane inwestycje są w znacznym stopniu oparte na finansowaniu ich ze środków UE w ramach nowej perspektywy finansowej na lata 2014-2020.

Odnawialne źródła energii

Na terenie gminy funkcjonuje elektrownia wodna w Rosnowie wybudowana w latach 1910-1922. Zespół hydroelektrowni składa się z budynku elektrowni, śluzy o wysokości 17 metrów i kanału o długości 2,8 km. Elektrownia korzysta z retencji na jeziorze Rosnowskim i współpracuje z elektrownią wodną Niedalino wybudowaną w roku 1912, a której zbiornik Hajka pełni też funkcję zbiornika wyrównawczego hydroelektrowni w Rosnowie. Elektrownia wyposażona jest w 3 turbiny o mocy 1,1 MW oraz generator o napięciu 5,25 kW. Elektrownia była modernizowana w latach 2008 i 2011 w zakresie instalacji nowoczesnych regulatorów obrotów.16

Na terenie Gminy nie występują duże instalacje służące do produkcji energii, które wykorzystują energię wiatru. Według mapy stref energii wiatru w Polsce obszar gminy Manowo leży w strefie korzystnej (rys. 9). Na terenie województwa zachodniopomorskiego zlokalizowane są farmy wiatrowe, m.in. w sąsiednich powiatach: kołobrzeskim i białogardzkim.

Oświetlenie uliczne

Obecnie gminna sieć oświetleniowa składa się z około 800 punktów świetlnych. Większość oświetlenia stanowią źródła sodowe. Jednak nadal na terenie Gminy wykorzystywane są nieefektywne lampy rtęciowe i one w pierwszej kolejności zostaną wymienione na bardziej efektywne źródło. Oświetlenie uliczne obecnie nie jest zasilane przez instalacje fotowoltaiczne ale około 40 źródeł jest zasilanych solarnie.

3.8. Program ochrony środowiska.

„Program ochrony środowiska dla gminy Manowo na lata 2018-2021 z perspektywą na lata 2022 – 2025” jest aktualizacją poprzedniego programu na lata 2014-2017 z uwzględnieniem perspektywy na lata 2018-2021.

W Programie Ochrony Środowiska dla Gminy Manowo na lata 2018 – 2021 z perspektywą na lata 2022-2025 przyjęto zasadę kontynuacji celów i zadań określonych w Programie Ochrony Środowiska dla Powiatu Koszalińskiego na lata 2017 – 2020 z uwzględnieniem perspektywy do 2024 oraz w Programie Ochrony Środowiska Województwa Zachodniopomorskiego na lata 2016 - 2020 z perspektywą do 2024. Celem przygotowania Programu jest realizacja założeń dokumentów strategicznych kraju ze szczególnym uwzględnieniem celów zawartych w strategiach, programach i dokumentach programowych. Przy opracowaniu POŚ uwzględniono również wszystkie, związane z tematyką programu, dokumenty strategiczne, polityki oraz przepisy prawne i wytyczne (w zakresie sporządzania programów ochrony środowiska). Celem opracowania POŚ jest przede wszystkim: weryfikacja długookresowych celów ekologicznych i kierunków

działań oraz opracowanie planu operacyjnego na lata 2018 - 2021. Program Ochrony Środowiska jest dokumentem strategicznym gminy opracowanym zgodnie z dokumentami sektorowymi oraz dokumentami krajowymi.

Ochrona klimatu i jakości powietrza

W strefie zachodniopomorskiej przekroczony został poziom celu długoterminowego przez stężenia ozonu zarówno dla kryterium ochrony zdrowia, jak i kryterium ochrony roślin. Strefa otrzymała klasę D2 - co oznacza, że nie jest wymagane opracowanie programu ochrony powietrza, jednak jak wskazuje WIOŚ, należy ograniczać emisję prekursorów ozonu, tj. - tlenków azotu, węglowodorów i lotnych związków organicznych (LZO). Nie stwierdzono przekroczenia poziomu docelowego dla ozonu (klasa A). Jednak dla strefy zachodniopomorskiej, dla ozonu obowiązuje uchwalony w 2010r. Program ochrony powietrza (POP), sporządzony na podstawie wyników oceny jakości powietrza za rok 2008. Stężenia pozostałych substancji nie wykazały przekroczeń. Dla zanieczyszczeń SO, NO, CO, CH, Pb, As, Ni, Cd strefa zachodniopomorska otrzymała klasę A (stężenia substancji poniżej norm dopuszczalnych, brak konieczności działań naprawczych). W strefie zachodniopomorskiej pomiary nie wykazały także przekroczenia poziomu dopuszczalnego pyłu PM_{2,5} - co oznacza, że w tym zakresie nie jest konieczne podejmowanie działań naprawczych.

Podsumowując stan jakości powietrza w Gminie Manowo można stwierdzić, iż jest na dobrym poziomie. Żadne z substancji szkodliwych nie przekraczają w ocenie śródrocznej dozwolonych poziomów przekroczeń. Jednak do głównych zanieczyszczeń powietrza atmosferycznego w Gminie Manowo można zaliczyć emisję antropogeniczną (tj. związana z działalnością człowieka) - emisja ze źródeł przemysłowych (tzw. emisja punktowa), emisja z sektora komunalno-bytowego (tzw. emisja niska lub emisja powierzchniowa) oraz emisja ze środków transportu (tzw. emisja liniowa) z tym, że dwa ostatnie źródła emisji są najbardziej uciążliwe na terenie gminy (zwłaszcza emisja niska z sektora komunalno-bytowego i emisja ze środków transportu). Stosowanie węgla do ogrzewania mieszkań w znaczny sposób wpływa na wzrost zanieczyszczeń w powietrzu. Taki wzrost jest szczególnie zauważalny w okresach zimowych (w sezonie grzewczym), wtedy mamy dość dużą emisję pyłów oraz związków kancerogennych np. benzo(a)pirenu do powietrza.

SMOG

SMOG to współczesne zagrożenie jakości powietrza w Polsce, powstające w głównej mierze przez działalność człowieka. SMOG to zanieczyszczenia powietrza wielopierścieniowymi węglowodorami aromatycznymi. Powstają podczas niecałkowitego spalania wszystkich węglowodorów z wyjątkiem metanu.

Jak wynika z zestawienia Polskiego Alarmu Smogowego Koszalin znajduje się w czołówce miast z najczystszym powietrzem. W roku 2014 miasto Koszalin znalazło się na pierwszym miejscu w Polsce pod względem czystości powietrza.

Na poprawę jakości powietrza w Powiecie Koszalińskim ma również wyprowadzenie ruchu transportowego z miasta poprzez budowę S6 i S11. W Koszalinie są dwa punkty (dwie stacje) pomiarowe - przy ul. Spasowskiego i Armii Krajowej.

Wyniki monitoringu powietrza przeprowadzone w ramach Państwowego Monitoringu Środowiska przez WIOŚ wskazują, że jakość powietrza na obszarze Gminy Manowo należy uznać za dobrą. Sprzyja temu brak dużych źródeł emisji, mogących mieć istotny wpływ na jakość powietrza. W rocznych ocenach jakości powietrza za lata 2015-

2016 nie stwierdzono występowania przekroczeń standardów jakości powietrza dla zanieczyszczeń objętych tymi ocenami.

Zagrożenia hałasem

Kryteria dopuszczalności hałasu drogowego określa Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 15 października 2014 r. w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu rozporządzenia Ministra Środowiska w sprawie dopuszczalnych poziomów hałasu w środowisku (Dz. U. 2014, poz. 112).

Źródła hałasu możemy podzielić w następujący sposób:

- komunikacyjne,
- przemysłowe i rolnicze,
- pozostałe.

Na obszarze Gminy Manowo największe zagrożenie hałasem komunikacyjnym występuje wzdłuż drogi krajowej Nr 11, zwłaszcza na odcinku Koszalin – Wyszewo. Hałas drogowy jest obecnie głównym źródłem zakłóceń klimatu akustycznego środowiska Gminy Manowo, zwłaszcza na obszarze przyległej do drogi krajowej nr 11 zabudowy mieszkaniowej.

Pola elektromagnetyczne

Pomiary pól elektromagnetycznych wykonane przez Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Szczecinie nie wykazały przekroczeń poziomów dopuszczalnych pól elektromagnetycznych w środowisku na terenie Powiatu Koszalińskiego. Wyniki są więc dużo niższe od poziomów dopuszczalnych. Źródłami pól elektromagnetycznych na terenie powiatu mogą być elektrownie wiatrowe. Jednakże sposób realizacji odbioru prądu z tych elektrowni poprzez budowę podziemnej linii elektrycznej o napięciu równym 30 kV minimalizuje potencjalne emisje pól elektrycznych i magnetycznych linii elektrycznej. Przeprowadzone obliczenia potwierdziły, że normy dopuszczalnych poziomów pól elektromagnetycznych w środowisku nie zostaną przekroczone w żadnym miejscu w pobliżu linii. Pole elektromagnetyczne wygenerowane przez elementy inwestycji o wysokim napięciu (głównie generatory turbin, linie elektryczne) nie będzie posiadało częstotliwości lub natężenia, które mogłyby stanowić zagrożenia dla środowiska lub zdrowia publicznego. W związku z powyższym na terenie Gminy Manowo brak jest realnego zagrożenia nadmiernym poziomem pól elektromagnetycznych.

Gospodarowanie wodami

Podczas ceny wód powierzchniowych w Gminie Manowo można stwierdzić, że stan zanieczyszczenia jest na niskim poziomie. Zadawalające są wyniki badań dotyczących stężeń azotanów w badanych zbiornikach wodnych, co klasyfikuje wody na terenie gminy do klasy II – wody dobrej jakości.

Gospodarka wodno-ściekowa

Do głównych zagrożeń związanych z gospodarką wodno – ściekową na terenie gminy należy wciąż mała ilość przydomowych oczyszczalni ścieków na terenach wiejskich. Gromadzenie ścieków w zbiornikach bezodpływowych w znacznej liczbie gospodarstw wiejskich prowadzi do przedostawania się zanieczyszczeń bezpośrednio do gleby w przypadku wystąpienia

w tych zbiornikach nieszczelności. Główne działania zaradcze, jakie powinny zostać podjęte przez gminy, to powiększenie zasięgu sieci kanalizacyjnej, rozbudowa i modernizacja oczyszczalni ścieków, utrzymanie dobrego stanu sieci wodociągowej oraz pomoc w likwidacji szamb i w zakładaniu przydomowych oczyszczalni ścieków.

Zasoby geologiczne

Obszary złóż kopalin są chronione przed zagospodarowaniem uniemożliwiającym eksploatację oraz przed niekontrolowaną eksploatacją. Gospodarowanie zasobami złóż kopalin prowadzone jest racjonalnie i w taki sposób aby wykorzystanie złóż nie stało w konflikcie z pozostałymi zasobami przyrody. Zgodnie z przepisami ustawy „Prawo geologiczne i górnicze”, organem administracji geologicznej na szczeblu powiatowym jest starosta, realizujący swe zadania przy pomocy geologa powiatowego.

Gleby

Stan gleb na terenie Gminy Manowo jest stosunkowo dobry. Jedynie zagrożenie stanowi wysoki stopień zakwaszenia gleb, co może powodować również zagrożenie dla wód powierzchniowych. Zagrożeniem dla gleb przyległych do pasów drogowych są spaliny pojazdów mechanicznych oraz zasolenie z zimowego utrzymania dróg. Przeprowadzone badania gleb wykazały, że na terenie gminy przeważają gleby kwaśne i lekko kwaśne. Nadmierne zakwaszenie powinno być w sposób kontrolowany redukowane poprzez wapnowanie. Do czynników pozytywnych należy zaliczyć: gleby objęte monitoringiem charakteryzują się naturalną zawartością metali ciężkich, niską zawartością siarki i WWA. Do czynników negatywnych zalicza się: wzrost powierzchni gleb przekształconych antropogenicznie wraz z powiększaniem się obszarów zabudowanych i zainwestowanych.

Gospodarka odpadami i zapobieganie powstawaniu odpadów

Obszary problemowe dotyczące gospodarki odpadami związane są przede wszystkim z nieprawidłowymi praktykami dotyczącymi gospodarowania odpadami przez mieszkańców Gminy Manowo (np. pozbywanie się odpadów w sposób niezgodny z przepisami przepisami), a także niewystarczającym poziomem selektywnej zbiórki odpadów oraz w dalszym ciągu występowaniem wyrobów zawierających azbest.

Zasoby przyrodnicze

Na terenie Gminy Manowo obszary najcenniejsze pod względem przyrodniczym pokrywają się w zasadzie z obszarami najbardziej atrakcyjnymi rekreacyjnie. W związku z tym stwarza to niebezpieczeństwo wzrostu negatywnego oddziaływania na zasoby przyrodnicze, w tym tereny chronione. W tym celu proponuje się prowadzenie intensywnej edukacji społeczeństwa w celu zwiększenia świadomości celów i zasad ochrony przyrody. Nasilony proces urbanizacji postępujący na obszarach chronionych na terenie gminy powoduje:

- ubożenie składu florystycznego i zanik zespołów segetalnych,
- wzrost udziału w zbiorowiskach roślinnych gatunków o szerokiej amplitudzie ekologicznej,
- stopniowe zmniejszanie się powierzchni obszarów chronionych w wyniku zamian klimatycznych i atmosferycznych,

- zanik lub ubożenie wielu charakterystycznych roślin i zwierząt dla mechowiska oraz terenów rzecznych.

Zagrożenia poważnymi awariami

Na terenie Gminy Manowo nie stwierdzono w ostatnich latach występowania poważnych awarii. Jedynie ze względu na tranzytowy charakter gminy, można stwierdzić, że duże zagrożenie wystąpienia poważnej awarii lub zdarzenia o znamionach poważnej awarii istnieje na trasie przewozu materiałów niebezpiecznych (droga krajowa nr 11).

3.9. Strategia Integracji i rozwiązywania problemów społecznych

Celem Strategii są systemowe działania długofalowe, polegające na inwestycji w kapitał ludzki, poprawę sytuacji materialnej, działania na rzecz poprawy rynku zatrudnienia, systemu edukacji, mające powiązania ze wzrostem przedsiębiorczości. Strategia jest, zatem instrumentem nowoczesnej polityki społecznej wdrażanej na poziomie lokalnym przez władze samorządowe gminy, aktywizujące organizacje, instytucje i środowiska działające w obszarze pomocy społecznej oraz rozwoju gospodarczego i społecznego. Strategia zawiera cele:

1. Budowa systemu wsparcia na rzecz osób i rodzin znajdujących się w stanie ubóstwa m.in. z uwagi na brak pracy, ze szczególnym uwzględnieniem ich aktywacji i przedsięwzięć ograniczających skutki życia w biedzie;
2. Zapobieganie powstawaniu zjawiska bezdomności
3. Tworzenie warunków równego dostępu osób niepełnosprawnych do życia zawodowego i społecznego
4. Stworzenie systemu wsparcia osób starszych i samotnych
5. Profilaktyka i rozwiązywanie problemów uzależnień
6. Przeciwdziałanie zjawisku przemocy w rodzinie oraz pomoc osobom i rodzinom dotkniętym problemem przemocy.

3.10. Gminny program wspierania rodziny

Odbiorcami programu są rodziny zagrożone niedostosowaniem i wykluczeniem społecznym. W części przypadków są to rodziny niepełne lub wielodzietne. System ma na celu:

Cel 1. Zapobieganie powstawania sytuacji kryzysowych wymagających interwencji oraz rozwiązywanie już istniejących.

Cel 2. Zabezpieczenie podstawowych potrzeb bytowych dziecka.

Cel 3. Poprawa jakości opieki sprawowanej przez biologicznych rodziców.

3.11. Gminny Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz ochrony ofiar przemocy w rodzinie w gminie Manowo na lata 2014-2020

Adresatami programu są nie tylko różne służby społeczne, instytucje czy organizacje pozarządowe, ale również lokalna społeczność Gminy Manowo oraz wszyscy ci, którzy na co dzień są świadkami przemocy, doznają przemocy lub też ją stosują. Program ten ma także charakter profilaktyczny i edukacyjny. Celem programu, jest ograniczenie skali

problemu i skutków przemocy domowej.

CEL STRATEGICZNY :

Przeciwdziałanie przemocy w rodzinie oraz ochrona ofiar przemocy i zwiększenie skuteczności pomocy rodzinom dotkniętym tym problemem poprzez spójne działanie wszystkich służb

Działania podjęte:

udzielanie przez GOPS pomocy finansowej i rzeczowej oraz specjalistycznego poradnictwa rodzinom dotkniętym przemocą;

- zintensyfikowanie pracy socjalnej z rodzinami, w których stosowana jest przemoc;
- prowadzenie – w szczególności przez przedstawicieli Zespołu Interdyscyplinarnego ds. Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie, Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej, Gminnej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, punktów konsultacyjnych, telefonów zaufania, placówek oświatowych (w tym świetlic socjoterapeutycznych);
- podejmowanie działań edukacyjnych służących wzmocnieniu opiekuńczych i wychowawczych kompetencji rodziców w rodzinach zagrożonych przemocą w rodzinie;
- podejmowanie współpracy w tym zakresie z Powiatowym Centrum Pomocy Rodzinie, Specjalistycznym Ośrodkiem Wsparcia dla Ofiar Przemocy w Rodzinie w Białogardzie, Policją, organizacjami pozarządowymi;
- zwiększenie dostępności pomocy terapeutycznej i prawnej dla rodzin dotkniętych przemocą;
- zapewnienie osobom dotkniętym przemocą w rodzinie miejsc w ośrodkach wsparcia;
- oddziaływanie na sprawców przemocy w rodzinie poprzez motywowanie ich i kierowanie do udziału w programach korekcyjno-edukacyjnych.

Podniesienie świadomości i wrażliwości społecznej wobec zjawiska przemocy w rodzinie.

Podjęte działania.:

- systematyczna edukacja społeczności poprzez lokalne środki przekazu, która ma przede wszystkim na celu zwalczanie stereotypów utrudniających pomaganie, a także uwrażliwienie na sytuację ofiar przemocy (drukowanie ulotek, zakup broszur, zamieszczanie w lokalnej prasie i gablotach i przeprowadzanie kampanii informacyjnych)
- prowadzenie wśród dzieci i młodzieży profilaktyki agresji i przemocy, organizowanie zajęć w ramach szkolnych programów profilaktyki oraz imprez środowiskowych;
- współuczestnictwo w programach i kampaniach społecznych poświęconych przemocy w rodzinie i jej skutkom;
- doskonalenie kadr pracujących ze sprawcami i ofiarami przemocy w rodzinie

Rozwój zintegrowanego, interdyscyplinarnego, systemu przeciwdziałania przemocy w rodzinie, służącego zwiększeniu skuteczności i dostępności pomocy dla rodzin dotkniętych przemocą w rodzinie.

Podjęte działania:

- diagnozowanie i monitorowanie problemu przemocy w rodzinie, w tym z udziałem mieszkańców gminy,
- zintensyfikowanie działalności zespołu interdyscyplinarnego ds. przemocy w rodzinie,
- poprawa koordynacji działań różnych instytucji, służb i organizacji pozarządowych działających w gminie (bądź obejmujących zasięgiem działania jego mieszkańców) w obszarze przeciwdziałania przemocy w rodzinie, w tym Zespołu Interdyscyplinarnego ds. Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie, Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej,
- zwiększenie kompetencji zawodowych pracowników służb, instytucji i organizacji zajmujących się problematyką przemocy w rodzinie,
- zwiększenie dostępności i efektywności pomocy niesionej osobom doświadczającym przemocy w rodzinie w zależności od ich sytuacji i potrzeb poprzez rozwój różnorodnych form wsparcia socjalnego, pracy socjalnej, poradnictwa psychologicznego, pedagogicznego, prawnego, medycznego, interwencji kryzysowej i psychoterapii,
- kontynuowanie przez pracowników socjalnych i przedstawicieli policji i kuratorów sądowych wizyt w rodzinach zagrożonych i dotkniętych przemocą,
- zintegrowanie działań w ramach przeciwdziałania przemocy w rodzinie w gminie poprzez wypracowanie procedur aktywnej i stałej współpracy placówek oświatowych, jednostek pomocy społecznej i służby zdrowia, gminnej komisji rozwiązywania problemów alkoholowych, policji, sądu rejonowego i kuratorów sądowych, organizacji pozarządowych i Kościoła.

Opracowywanie i realizacja programów ochrony ofiar przemocy w rodzinie.

Działania do celu:

1. Wdrażanie procedury "Niebieskiej Karty" poprzez :

- organizowanie cyklicznych szkoleń, narad nt. procedury "Niebieskiej Karty" i zjawiska przemocy w rodzinie,
- przygotowanie odpowiednich materiałów informacyjno- edukacyjnych nt. infrastruktury placówek pomocowych (informatory, ulotki, plakaty),
- prowadzenie działalności informacyjnej nt. procedury " Niebieskiej Karty",
- prowadzenie działań terapeutycznych dla ofiar przemocy w rodzinie przy współpracy innych organizacji i instytucji,
- wspomaganie działalności instytucji, kościołów i związków wyznaniowych, stowarzyszeń i osób fizycznych realizujących zdania w zakresie pomocy ofiarom przemocy,
- pozyskiwanie środków z różnych źródeł na realizację programu.

Opracowane cele operacyjne programu mają przede wszystkim ograniczyć skalę zjawiska przemocy w rodzinie oraz skutków stosowania przemocy.

Cele szczegółowe są realizowane poprzez:

- przeprowadzanie specjalistycznych szkoleń dla: pracowników socjalnych, pracowników służby zdrowia, członków gminnej komisji rozwiązywania problemów alkoholowych, funkcjonariuszy Policji w zakresie świadczenia pomocy ofiarom przemocy domowej;
- systematyczną edukację społeczności poprzez lokalne środki przekazu, która ma przede

wszystkim na celu zwalczanie stereotypów utrudniających pomaganie, a także uwrażliwienie na sytuację ofiar przemocy (drukowanie ulotek, zakup broszur, zamieszczanie w lokalnej prasie i gablotach, tablicach stałych informacji, kampanie informacyjne i edukacyjne itp.);

- funkcjonowanie Zespołu Interdyscyplinarnego w Manowie.

3.12. Program Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych

Gminny Program Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych w 2018 roku był zapisem działań, które były realizowane w ramach zadań własnych gminy, w obszarze profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych, przemocy w rodzinie i innych problemów związanych z używaniem alkoholu na terenie gminy Manowo. Podstawowym celem programu było ograniczenie zdrowotnych, społecznych skutków wynikających z nadużywania napojów alkoholowych poprzez podnoszenie poziomu wiedzy i świadomości mieszkańców Gminy Manowo oraz prowadzenia skoordynowanych działań profilaktycznych i terapeutycznych.

Na 2018 rok zaplanowano na wykonanie zadań Gminnego Programu Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych kwotę 104.000,00zł.

Dochód uzyskany z opłat za korzystanie z zezwoleń na sprzedaż napojów alkoholowych w 2018 wyniósł 113.909,67 zł. Ogółem środki wydatkowane na wykonanie zadań Gminnego Programu Profilaktyki Przeciwalkoholowej – 82.681,21 zł. Wykorzystanie środków:

- zmniejszenie rozmiarów aktualnie występujących problemów alkoholowych poprzez zwiększanie dostępności pomocy terapeutycznej i rehabilitacyjnej dla osób uzależnionych, zagrożonych uzależnieniem oraz członków ich rodzin: 7.080,00 zł,

- udzielanie rodzinom, w których występują problemy alkoholowe pomocy psychospołecznej i prawnej, a w szczególności ochrony przed przemocą w rodzinie: 36.150,00 zł,

- prowadzenie profilaktycznej działalności informacyjnej, edukacyjnej oraz szkoleniowej w zakresie rozwiązywania problemów alkoholowych, w szczególności dla dzieci i młodzieży, w tym prowadzenie pozalekcyjnych zajęć sportowo-rekreacyjnych, a także działań na rzecz dożywiania dzieci uczestniczących w pozalekcyjnych programach opiekuńczo-wychowawczych i socjoterapeutycznych; 29.660,01 zł

- wspomaganie działalności instytucji, organizacji pozarządowych i osób fizycznych służących rozwiązywaniu problemów alkoholowych 9.791,20 zł.

Środki niewykorzystane na realizację zadań w 2018 roku w wysokości 26.228,46 zł zostaną wykorzystane na realizację zadań Gminnego Programu Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych w 2019 roku.

3.13. Program przeciwdziałania narkomanii

Celem głównym programu jest ograniczenie używania narkotyków oraz innych środków odurzających i związanych z tym problemów szkolnych, społecznych i zdrowotnych.

Na 2018 rok zaplanowano na wykonanie zadań Gminnego Programu Przeciwdziałania Narkomanii na lata 2015-2018 kwotę 12.000,00 zł.

Ogółem środki wydatkowane na wykonanie zadań Gminnego Programu Przeciwdziałania Narkomanii na lata 2015-2018 w 2018 roku – 5.000,00 zł. Wykorzystanie środków:

- prowadzenie zajęć sportowo-rekreacyjnych dla dzieci i młodzieży: 5.000,00 zł.

3.14. Roczny program współpracy z organizacjami pozarządowymi

Organizacje pozarządowe są ważnym partnerem Gminy Manowo w realizacji jej zadań statutowych. Samorząd Gminy współpracuje z sektorem pozarządowym zlecając mu realizację zadań publicznych z przekonaniem, że organizacje pozarządowe, znając potrzeby lokalne mogą realizować je skuteczniej i efektywniej niemal w każdym obszarze życia społecznego i gospodarczego.

Współpraca o charakterze finansowym Gminy Manowo z organizacjami pozarządowymi oraz innymi podmiotami prowadzącymi działalność pożytku publicznego polegała na zleceniu realizacji zadań publicznych w formie powierzania i wspierania realizacji zadań publicznych wraz z udzieleniem dotacji. Zlecenie zadań odbywało się głównie w drodze otwartych konkursów ofert ogłaszanych w trybie ustawy z dnia 24 kwietnia 2003r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie. W 2018 roku ogłoszono 3 konkursy ofert. Łączna wysokość środków przeznaczonych w formie dotacji w ramach konkursów wyniosła 353.000,00 zł i na taką też kwotę podpisano umowy z organizacjami pozarządowymi.

Kultura fizyczna i sport:

W ramach otwartego konkursu ofert na wspieranie i upowszechnianie kultury fizycznej w 2018 roku wpłynęło 5 ofert. Łącznie podpisano 5 umów na okres 1 roku .

Lp.	Nazwa organizacji	Nazwa zadania	Przyznana dotacja	Rozliczono na kwotę
1.	Gminny Klub Sportowy „Leśnik Manowo”	Piłka nożna - popularyzacja	195.000,00 zł	195.000,00 zł
2.	Klub Sportowy Zryw Kretomino	Popularyzacja i rozwój piłki nożnej na terenie województwa zachodniopomorskiego	95.000,00 zł	95.000,00 zł
3.	Klub Piłkarski Grot Bonin	Krzewienie i rozwój piłki nożnej	14.000,00 zł	14.000,00 zł
4.	Gminny Klub Sportowy „Orlęta” Rosnowo	Prowadzenie zajęć judo w roku 2018	7.000,00 zł	7.000,00 zł
5.	Uczniowski Klub Sportowy „Lotnik”	Zapasy w Rosnowie	6.000,00 zł	6.000,00 zł
		Razem	317.000,00 zł	317.000,00 zł

W ramach otwartego konkursu ofert, na zadanie publiczne w zakresie pomocy społecznej – prowadzenie placówki wsparcia dziennego wpłynęła jedna oferta złożona przez: Towarzystwo Przyjaciół Dzieci Oddział Okręgowy z siedzibą w Koszalinie, ul. M.J. Piłsudskiego 11-15: Ognisko „Iskierka” w Boninie. Umowa na realizację zadania publicznego została zawarta na okres 2 lat (01.01.2018r. - 31.12.2019r.). Wysokość dotacji w w/w okresie wynosi 72.000,00zł z czego na każdy rok kalendarzowy realizacji zadania przypada kwota 36.000,00 zł.

Gmina Manowo przekazała również dotację na prowadzenie Środowiskowego Domu Samopomocy w Manowie. W ramach w/w konkursu wpłynęła tylko jedna oferta, złożona przez Pomorską Fundację „Jaś i Małgosia” z siedzibą w Cewlinie, ul. Sosnowa 16, 76-015 Manowo. Umowa o powierzenie realizacji zadania publicznego została zawarta na okres 1 roku, tj. 01.01.2018r. - 31.12.2018r. W 2018 roku przyznano dotację w wysokości 489.042,16 zł. Natomiast wykorzystano kwotę 489.034,01 zł. Całość dotacji pokrywa budżet państwa.

W 2018 roku Gmina Manowo na podstawie uchwały Nr XXXIV/261/2017 Rady Gminy Manowo z dnia 28 grudnia 2017r. w sprawie trybu udzielania i rozliczania przez Gminę Manowo dotacji dla niepublicznych przedszkoli i niepublicznych innych form wychowania przedszkolnego oraz trybu i zakresu kontroli prawidłowości ich pobrania i wykorzystania, przyznała Towarzystwu Przyjaciół Dzieci Oddział Okręgowy w Koszalinie dotację na prowadzenie punktu przedszkolnego na terenie gminy, tj. Ognisko Przedszkolne TPD Motylki w Manowie. Na ten cel przekazała w 2018 roku dotację w kwocie 85.713,32 zł.

Gmina Manowo w 2018 roku wspierała sektor pozarządowy również w formach pozafinansowych. Promowała lokalne organizacje pozarządowe i podejmowane przez nie działania na stronie internetowej www.manowo.pl, na portalu społecznościowym oraz w lokalnej gazecie „Gmina nad Radwią”. Kolejnym elementem współpracy gminy Manowo z organizacjami pozarządowymi było wsparcie organizacyjne przy prowadzonych przedsięwzięciach np. poprzez udostępnienie sprzętu, wypożyczenie namiotów czy także promocję imprez.

Ponadto w 2018 roku Gmina Manowo wzięła udział w projekcie pn. „Nowa jakość tworzenia polityk publicznych w Powiecie Koszalińskim” dofinansowanego ze środków Programu Fundusz Inicjatyw Obywatelskich i Gminy Sianów. W ramach w/w projektu odbyły się 3 spotkania z przedstawicielami organizacji pozarządowych z terenu naszej gminy. Stworzono zespoły robocze składające się z pracowników samorządu oraz przedstawicieli NGO w celu dokonania analizy istniejących uchwał i programu współpracy. Ponadto przedstawiciele NGO mogli brać udział w kilku bezpłatnych szkoleniach. W ramach w/w projektu organizacje miały możliwość zaprezentowania się podczas powiatowych targów NGO, które odbyły się dnia 15 września 2018r. w Polanowie podczas Powiatowego Święta Plonów. Powstał również „Album organizacji pozarządowych Powiatu Koszalińskiego”, w którym znalazły się organizacje z terenu naszej gminy:

- Gminny Klub Sportowy „Orlęta Rosnowo”,
- Uczniowski Klub Sportowy „Lotnik” w Rosnowie,
- Klub Sportowy „Zefir” Wyszewo,
- Klub Sportowy „Zryw” Kretomino,
- Pomorska Fundacja „Jaś i Małgosia” w Cewlinie.

3.15. Program opieki nad zwierzętami bezdomnymi

Celem Programu jest zapobieganie bezdomności zwierząt na terenie Gminy Manowo oraz opieka nad zwierzętami bezdomnymi.

Zadania priorytetowe Programu to:

- zapewnienie opieki zwierzętom bezdomnym;
- ograniczenie populacji zwierząt bezdomnych;
- odławianie bezdomnych zwierząt;
- sprawowanie opieki nad wolno żyjącymi kotami, w tym ich dokarmianie;

- poszukiwanie nowych właścicieli dla bezdomnych zwierząt;
- zapewnienie opieki weterynaryjnej w przypadkach zdarzeń drogowych z udziałem zwierząt oraz w przypadku bezdomnych psów agresywnych;
- zapewnienie bezpieczeństwa mieszkańcom Gminy;
- edukacja mieszkańców Gminy w zakresie opieki nad zwierzętami.

Na podjęcie działań objętych Programem w 2018 roku, została przeznaczona w budżecie kwota w wysokości 25 300, w tym na prowadzenie schroniska oraz wyłapywanie bezpańskich psów 10 000 zł., zapewnienie usług weterynaryjnych 10 300 zł, oraz dokarmianie w odniesieniu do bezpańskich zwierząt 5 000 zł. W 2018 r. wykorzystano łącznie 15 630,24 zł, w tym:

- na prowadzenie schroniska oraz wyłapywanie bezpańskich psów: 3010,36 zł
- zapewnienie usług weterynaryjnych: 8194,60 zł
- dokarmianie w odniesieniu do bezpańskich zwierząt: 4235,72 zł
- koszt utrzymania zwierząt w Gospodarstwie Rolnym 189,56 zł

IV. Realizacja uchwał rady gminy.

W 2018 roku Rada Gminy Manowo podjęła 78 uchwał, w tym 57 Rada VII kadencji a 21 Rada nowej kadencji. W stosunku do sześciu uchwał organ nadzorczy wydał rozstrzygnięcia unieważniając w części zapisy ustanowione przez Radę.

Lp.	Nr uchwały	Tytuł uchwały	Informacja o realizacji
1.	XXXV/265/2018 12 stycznia 2018	programu postępowania naprawczego Gminy Manowo	Zrealizowana
2.	XXXV/266/2018 12 stycznia 2018	uchwalenia budżetu gminy Manowo na 2018 rok	Zrealizowana
3.	XXXV/267/2018 12 stycznia 2018	uchwalenia wieloletniej prognozy finansowej Gminy Manowo na lata 2018-2035	Zrealizowana
4.	XXXV/268/2018 12 stycznia 2018	uchwalenia Lokalnego Programu Rewitalizacji Gminy Manowo na lata 2017-2023	W trakcie realizacji
5.	XXXV/269/2018 12 stycznia 2018	doskonalenia zawodowego nauczycieli w 2018 roku	Zrealizowana

6.	XXXVI/270/2018 23 lutego 2018	zmian w budżecie Gminy Manowo na 2018 r.	Zrealizowana,
7.	XXXVI/271/2018 23 lutego 2018	zaciągnięcia przez gminę Manowo długoterminowej pożyczki z budżetu Państwa oraz ustanowienia zabezpieczenia w formie weksli własnych in blanco	Pożyczka nie została udzielona
8.	XXXVI/272/2018 23 lutego 2018	podziału Gminy Manowo na okręgi wyborcze, ustalenia ich granic i numerów oraz liczby radnych wybieranych w każdym okręgu	Zrealizowana
9.	XXXVI/273/2018 23 lutego 2018	wyrażenia zgody na zawarcie umowy dzierżawy	Zrealizowana
10.	XXXVI/274/2018 23 lutego 2018	wyrażenia zgody na nabycie prawa własności nieruchomości	Zrealizowana
11.	XXXVII/275/2018 23 marca 2018	wyodrębnienia funduszu sołectkiego w budżecie Gminy Manowo na 2019 rok	Zrealizowana
12.	XXXVII/276/2018 23 marca 2018	przyjęcia sprawozdania Wójta Gminy Manowo z wykonania zadań Gminnego Programu Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych w 2017 roku	Zrealizowana
13.	XXXVII/277/2018 23 marca 2018	przyjęcia sprawozdania Wójta Gminy Manowo z wykonania zadań „Gminnego Programu Przeciwdziałania Narkomanii na lata 2015-2018” w 2017 roku	Zrealizowana
14.	XXXVII/278/2018 23 marca 2018	podziału Gminy Manowo na stałe obwody głosowania	Zrealizowana
15.	XXXVII/279/2018 23 marca 2018	doskonalenia zawodowego nauczycieli w 2018 roku	Zrealizowana
16.	XXXVII/280/2018 23 marca 2018	ustalenia wysokości opłat za korzystanie z wychowania przedszkolnego w publicznych przedszkolach prowadzonych przez Gminę Manowo	Zrealizowana
17.	XXXVII/281/2018 23 marca 2018	wyrażenia zgody na zawarcie umowy dzierżawy	Zrealizowana
18.	XXXVII/282/2018 23 marca 2018	zgody na zbycie nieruchomości gruntowej	Zrealizowana
19.	XXXVII/283/2018 23 marca 2018	przyjęcia programu opieki nad zwierzętami bezdomnymi oraz zapobiegania bezdomności	Zrealizowana

		zwierząt na terenie Gminy Manowo w 2018 roku	
20.	XXXVIII/284/2018 10 kwietnia 2018	zmian w budżecie Gminy Manowo na 2018 r	Zrealizowana
21.	XXXIX/285/2018 27 kwietnia 2018	zmian w budżecie Gminy Manowo na 2018 r	Zrealizowana
22.	XXXIX/286/2018 27 kwietnia 2018	sprzedaży lokalu mieszkalnego położonego w budynku nr 7B w miejscowości Manowo,	Zrealizowana
23.	XXXIX/287/2018 27 kwietnia 2018	wyrażenia zgody na ustanowienie służebności przesyłu na nieruchomościach	W trakcie realizacji
24.	XXXIX/288/2018 27 kwietnia 2018	zmiany uchwały nr XXXVI/271/2018 Rady Gminy Manowo z dnia 23 lutego 2018 roku w sprawie zaciągnięcia przez Gminę Manowo długoterminowej pożyczki z budżetu państwa oraz ustanowienia zabezpieczenia w formie weksli in blanco	Pożyczka nie została udzielona
25.	XL/289/2018 22 maja 2018	zmian w budżecie gminy Manowo na 2018 rok	Zrealizowana
26.	XL/290/2018 22 maja 2018	uchwalenia wieloletniej prognozy finansowej Gminy Manowo na lata 2018-2035	Zrealizowana
27.	XL/291/2018 22 maja 2018	zmiany Lokalnego Programu Rewitalizacji dla Gminy Manowo do roku 2023	Zrealizowana
28.	XLI/292/2018 29 czerwca 2018	zatwierdzenia sprawozdania finansowego oraz sprawozdania z wykonania budżetu gminy Manowo za 2017 rok	Zrealizowana
29.	XLI/293/2018 29 czerwca 2018	udzielenia Wójtowi Gminy Manowo absolutorium z tytułu wykonania budżetu za rok 2017	Zrealizowana
30.	XLI/294/2018 29 czerwca 2018	zmian w budżecie gminy na 2018 rok	Zrealizowana
31.	XLI/295/2018 29 czerwca 2018	nadania nazw ulicom w miejscowości Manowo, gmina Manowo	Zrealizowana
32.	XLI/296/2018	powołania Komisji Statutowej	Zrealizowana

	29 czerwca 2018		
33.	XLI/297/2018 29 czerwca 2018	rozpatrzenia skargi na dyrektora Szkoły Podstawowej w Manowie	Zrealizowana
34.	XLI/298/2018 29 czerwca 2018	przyjęcia projektu regulaminu dostarczania wody i odprowadzania ścieków na terenie Gminy Manowo w celu przekazania go do zaopiniowania organowi regulacyjnemu	Zrealizowana
35.	XLI/299/2018 29 czerwca 2018	szczegółowego sposobu i zakresu świadczenia usług w zakresie odbierania odpadów komunalnych od właścicieli nieruchomości, na których zamieszkują mieszkańcy i zagospodarowania tych odpadów, w zamian za uiszczoną przez właściciela nieruchomości opłatę za gospodarowanie odpadami komunalnymi oraz trybu i sposobu zgłaszania przez właścicieli nieruchomości przypadków niewłaściwego świadczenia usług przez przedsiębiorcę odbierającego odpady komunalne od właścicieli nieruchomości lub przez prowadzącego punkt selektywnego zbierania odpadów komunalnych	Zrealizowana
36.	XLI/300/2018 29 czerwca 2018	regulaminu utrzymania czystości i porządku na terenie gminy Manowo	Zrealizowana, Unieważniono § 2 ust. 3 zd. drugie zał. do uchwały –
37.	XLI/301/2018 29 czerwca 2018	określenia terminu, częstotliwości i trybu uiszczania opłaty za gospodarowanie odpadami komunalnymi	Zrealizowana
38.	XLII/302/2018 31 sierpnia 2018	zmian w budżecie gminy na 2018 rok	Zrealizowana
39.	XLII/303/2018 31 sierpnia 2018	przyjęcia „Programu Ochrony Środowiska dla Gminy Manowo na lata 2018– 2021 z perspektywą na lata 2022–2025”	Zrealizowana
40.	XLII/304/2018 31 sierpnia 2018	wyrażenia zgody na ustanowienia służebności przesyłu na nieruchomościach	W trakcie realizacji
41.	XLII/305/2018 31 sierpnia 2018	sprzedaży prawa własności działki gruntu	Zrealizowana
42.	XLII/306/2018 31 sierpnia 2018	ustalenia maksymalnej liczby zezwoleń na sprzedaż i podawanie napojów alkoholowych, zasad usytuowania miejsc sprzedaży i podawania napojów	Zrealizowana

		alkoholowych oraz odstępstw od zakazu spożywania	
43.	XLII/307/2018 31 sierpnia 2018	zmieniająca uchwałę w sprawie opłat za zajęcie pasa drogowego dróg gminnych na cele niezwiązane z potrzebami ruchu drogowego	Zrealizowana
44.	XLIII/308/2018 28 września 2018	tygodniowego obowiązkowego wymiaru zajęć nauczycieli, pedagogów, psychologów, logopedów, terapeutów pedagogicznych, doradców zawodowych oraz zasad udzielania i rozmiaru obniżek obowiązkowego wymiaru godzin zajęć nauczycielom, którym powierzono stanowiska kierownicze w szkołach, dla których organem prowadzącym jest Gmina Manowo	Zrealizowana, Unieważniono rozstrzygnięcie m nadzorczym § 2 ust. 2
45.	XLIII/309/2018 28 września 2018	zmiany statutu gminy Manowo	Zrealizowana, Unieważniono rozstrzygnięcie m nadzorczym § 1 pkt 9
46.	XLIII/310/2018 28 września 2018	ustalenia zasad ponoszenia odpłatności za pobyt w ośrodkach wsparcia	Zrealizowana
47.	XLIII/311/2018 28 września 2018	wyrażenia zgody na zawarcie umowy dzierżawy	Zrealizowana
48.	XLIII/312/2018 28 września 2018	wyrażenia zgody na nabycie prawa własności nieruchomości	Zrealizowana
49.	XLIII/313/2018 28 września 2018	zmian w budżecie gminy Manowo na 2018 rok	Zrealizowana
50.	XLIII/314/2018 28 września 2018	zmiany Wieloletniej Prognozy Finansowej Gminy Manowo na lata 2018-2035	Zrealizowana
51.	XLIV/315/2018 6 listopada 2018	wysokości stawek podatku od nieruchomości	Zrealizowana
52.	XLIV/316/2018 6 listopada 2018	opłaty miejscowej	Zrealizowana Rozstrzygnięcie nadzorcze RIO – stwierdzenie nieważności: - § 3 i 6
53.	XLIV/317/2018 6 listopada 2018	wyrażenia zgody na ustanowienie służebności przesyłu na nieruchomości	W trakcie realizacji
54.	XLIV/318/2018 6 listopada 2018	wyrażenia zgody na zbycie nieruchomości gruntowej	W trakcie realizacji

55.	XLIV/319/2018 6 listopada 2018	regulaminu dostarczania wody i odprowadzania ścieków	Zrealizowana
56.	XLIV/320/2018 6 listopada 2018	określenia metody ustalania opłaty za gospodarowanie odpadami komunalnymi oraz ustalenia stawki opłaty	Zrealizowana
57.	XLIV/321/2018 6 listopada 2018	określenia wzoru deklaracji o wysokości opłaty za gospodarowanie odpadami komunalnymi składanej przez właścicieli nieruchomości zamieszkałej	Zrealizowana
58.	I/1/2018 23 listopada 2018	wyboru Przewodniczącego Rady Gminy Manowo	Zrealizowana
59.	I/2/2018 23 listopada 2018	wyboru wiceprzewodniczących Rady Gminy Manowo	Zrealizowana
60.	I/3/2018 23 listopada 2018	ustalenia składów osobowych stałych Komisji Rady Gminy	Zrealizowana,
61.	II/4/2018 30 listopada 2018	przyjęcia „Programu i zasad współpracy Gminy Manowo z organizacjami pozarządowymi oraz podmiotami o których mowa w art. 3 ust. 3 ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie na rok 2019”	Zrealizowana
62.	II/5/2018 30 listopada 2018	udzielenia upoważnienia wiceprzewodniczącemu do podpisywania delegacji służbowych Przewodniczącemu Rady Gminy Manowo	Zrealizowana
63.	II/6/2018 30 listopada 2018	podwyższenia kryterium dochodowego uprawniającego do przyznania nieodpłatnie pomocy w zakresie dożywiania w formie posiłku, świadczenia pieniężnego na zakup żywności lub posiłku w ramach rządowego programu „Posiłek w szkole i domu” na lata 2019-2023	Zrealizowana, Rozstrzygnięcie nadzorcze Wojewody – wykreślono zapisy: - w tytule „posiłku” - w § 1 „oraz świadczenia rzeczowego w postaci produktów żywnościowych
64.	II/7/2018 30 listopada 2018	przyjęcia gminnego programu osłonowego w zakresie dożywiania na lata 2019-2023	Zrealizowana
65.	II/8/2018 30 listopada 2018	ustalenia wynagrodzenia Wójta Gminy Manowo	Zrealizowana
66.	III/9/2018 28 grudnia 2018	zmian w budżecie Gminy Manowo na 2018 rok	Zrealizowana

67.	III/10/2018 28 grudnia 2018	zmiany wieloletniej Prognozy Finansowej Gminy Manowo na lata 2018-2028	Zrealizowana
68.	III/11/2018 28 grudnia 2018	uchylenia programu postępowania naprawczego gminy Manowo	Zrealizowana
69.	III/12/2018 28 grudnia 2018	uchwalenia budżetu Gminy Manowo na rok 2019	Zrealizowana
70.	III/13/2018 28 grudnia 2018	wieloletniej Prognozy Finansowej Gminy Manowo na lata 2019-2028	Zrealizowana
71.	III/14/2018 28 grudnia 2018	wykonywania obywatelskiej inicjatywy uchwałodawczej	Zrealizowana
72.	III/15/2018 28 grudnia 2018	wyrażenia zgody na ustanowienia służebności przesyłu na nieruchomości	Zrealizowana
73.	III/16/2018 28 grudnia 2018	Gminnego Programu Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych na rok 2019	Zrealizowana
74.	III/17/2018 28 grudnia 2018	Gminnego Programu Przeciwdziałania Narkomanii na rok 2019	Zrealizowana
75.	III/18/2018 28 grudnia 2018	zwolnienia Dyrektora Przedszkola Gminnego w Boninie i Dyrektora Przedszkola Samorządowego w Rosnowie z obowiązku realizacji tygodniowego obowiązkowego wymiaru godzin zajęć	Zrealizowana, Rozstrzygnięcie Wojewody - unieważniono § 3 uchwały.
76.	III/19/2018 28 grudnia 2018	opłaty miejscowej	Zrealizowana
77.	III/20/2018 28 grudnia 2018	uchwalenia planu pracy Rady Gminy Manowo na 2019 rok	Zrealizowana
78.	III/21/2018 28 grudnia 2018	planów pracy stałych Komisji Rady Gminy Manowo na 2019 rok	Zrealizowana

V. Współpraca z innymi społecznościami samorządowymi

5.1. Gmina Manowo jest członkiem następujących stowarzyszeń:

1. Stowarzyszenie Gmin i Powiatów Pomorza Środkowego w Koszalinie
2. Stowarzyszenie Środkopomorska Grupa Działania w Koszalinie

Stowarzyszenie Gmin i Powiatów Pomorza Środkowego w Koszalinie powstało z dniem 26.04.2002 r. kontynuując działalność i zadania Związku Gmin Pomorza Środkowego w Koszalinie utworzonego w 1994 r. przez władze gmin Będzino, Manowo, Mielno, Sianów oraz miasto Koszalin.

Głównym celem Stowarzyszenia jest wspierania idei samorządu terytorialnego, obrony wspólnych interesów oraz współdziałania na rzecz harmonijnego rozwoju społeczno-gospodarczego członków.

Stowarzyszenie Środkowopomorska Grupa Działania powstało w lipcu 2015 r. i jest partnerstwem trójsektorowym w skład którego wchodzi podmioty sektora publicznego, społecznego, gospodarczego i mieszkańcy. SŚGD jest największą z 12 lokalnych grup działania w województwie zachodniopomorskim i jedną z największych w Polsce. W skład Stowarzyszenia Środkowopomorska Grupa Działania wchodzi 15 gmin:

- Gmina Będzino
- Gmina Biesiekierz
- Gmina Bobolice
- Miasto Darłowo
- Gmina Darłowo

- Gmina Malechowo
- Gmina Manowo
- Gmina Mielno
- Gmina Polanów
- Gmina Postomino

- Gmina Sianów
- Miasto Sławno
- Gmina Sławno
- Gmina Świeszyno
- Gmina Tychowo

Obecnie Stowarzyszenie Środkowopomorska Grupa Działania w ramach umowy z Zarządem Województwa Zachodniopomorskiego realizuje Strategię Rozwoju Lokalnego i jest współfinansowana jest z środków Unii Europejskiej w ramach poddziałania „Wsparcie na rzecz kosztów bieżących i aktywizacji” Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020.

5.2. Działalność Sołtysów i Przewodniczących Osiedli

W 2018 roku funkcje sołtysów i przewodniczących rad pełnili:

1. Sołectwo Cewlino	Danuta Szatkiewicz
2. Sołectwo Grzybnica	Romana Nowocień
3. Sołectwo Kretomino	Marzena Ziubrowska
4. Sołectwo Rosnowo	Janusz Sałek
5. Sołectwo Wyszebórz	Tadeusz Mikulski
6. Sołectwo Wyszewo	Sylwia Krępeć
7. Sołectwo Manowo	Wanda Węgrzyńska
1. Osiedle Rosnowo	Jamka Sławomir
2. Osiedle Bonin	Ewa Trojanowska

Sołectwa dysponowały następującym budżetem

	NAZWA JEDNOSTKI POMOCNICZEJ	PLAN WG UCHWAŁY	PLAN PO ZMIANACH	WYKONANIE	%
1	Sołectwo Manowo	19 000,00	17 200,00	17 125,70	100,0
2	Sołectwo Kretomino	17 000,00	12 500,00	12 483,26	100,0
3	Sołectwo Cewlino	8 000,00	8 000,00	7 902,37	98,8
4	Sołectwo Grzybnica	7 500,00	5 700,00	5 694,25	76,0
5	Sołectwo Wyszebórz	10 000,00	8 000,00	7 955,18	99,5
6	Sołectwo Rosnowo	7 500,00	5 400,00	5 347,53	72,0
7	Sołectwo Wyszewo	14 000,00	11 600,00	7 201,46	62,1
8	Osiedle Bonin	22 000,00	20 300,00	20 274,62	99,9
	Osiedle Rosnowo	25 000,00	16 300,00	16 265,11	99,8
OGÓŁEM:		130 000,00	105 000,00	100 249,48	95,5

Środki finansowe zostały wydatkowane na utrzymanie czystości i porządku oraz poprawę estetyki sołectw, zakup niezbędnego sprzętu oraz organizację imprez integrujących środowisko.

VI. Część analityczna- efekty działań prowadzonych w 2018 roku.

6.1. Ład przestrzenny

Przy braku planu miejscowego wszystkie inwestycje są realizowane na podstawie decyzji lokalizacji inwestycji celu publicznego lub decyzji o warunkach zabudowy.

W 2018 roku wpłynęły 23 wnioski o ustalenie lokalizacji inwestycji celu publicznego. 18 decyzji wydano w 2018 roku. Wnioski te dotyczyły m.in.: energii elektrycznej - 9; sieci gazowej 8; sieci wodociągowej 5.

W 2018 roku wpłynęły 95 wnioski o ustalenie warunków zabudowy. 85 wniosków zrealizowano w 2018 r. Wydano 3 decyzje odmowne - od żadnej nie nastąpiło odwołanie do Samorządowego Kolegium Odwoławczego; 2 wnioski pozostawiono bez rozpatrzenia w związku z niezpełnieniem wniosku w terminie; 46 wniosków dotyczyło zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej; 17 dotyczyło budowy zewnętrznej instalacji gazu; 15 dotyczyło zmiany części zapisów decyzji wcześniej wydanych; 3 wnioski dotyczyły zabudowy usługowej. W 2018 roku wydano łącznie 208 zaświadczeń o przeznaczeniu w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego oraz wypisów i wyrysów z miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego.

W 2018 roku oddano do użytkowania 14 mieszkań indywidualnych. Nastąpił spadek w stosunku do roku 2017, gdzie liczba oddanych mieszkań indywidualnych wyniosła 30.

6.2. Mienie komunalne

Łącznie w zasobie gminy znajdowało się, na dzień 1 stycznia 2018 r., 52 mieszkania, a na dzień 31 grudnia 2018 r. -51 mieszkań. Zmniejszenie się liczby mieszkań wynikało z faktu, że w miesiącu styczniu 2018 r. 1 lokal mieszkalny został sprzedany najemcy..

Przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania wynosiła 41,58 m², a ogółem, w przeliczeniu na jednego mieszkańca gminy – 0,34 m².

W 2018 r. oddano do użytkowania 1 mieszkanie, znajdujące się w zasobie gminy. Pozostałe lokale mieszkalne i lokale socjalne były w całości wynajęte w latach poprzednich i żaden z najemców nie zrezygnował.

Jedno mieszkanie było niewykorzystane, ponieważ w I połowie roku 2018 Gmina przeznaczyła je do sprzedaży w drodze przetargu nieograniczonego. Przetargi niestety kończyły się wynikiem negatywnym.

W 2018 r. nie wszczęto żadnego postępowania eksmisyjnego, dotyczącego opuszczenia lokali mieszkalnych, będących w zasobach gminy.

Na dzień 1 stycznia 2018 r. zaległości w opłatach za mieszkania będące w zasobie gminy wynosiły łącznie 106.372 zł i dotyczyły 42 mieszkań. Na dzień 31 grudnia 2018 r. dane te przedstawiały się następująco: zaległości w opłatach za mieszkania będące w zasobie gminy wynosiły łącznie 60.967 zł i dotyczyły 36 mieszkań.

W 2018 r. dokonano remontu dachu w budynku socjalnym nr 11A w Boninie.

Na dzień 1 stycznia 2018 r. w 0,5 % mieszkań, będących w zasobie gminy, nie było toalet. Odsetek ten nie uległ zmianie na dzień 31 grudnia 2018 r.

Na początku 2018 r. na mieszkanie z zasobu gminy oczekiwało 23 osoby, zaś pod koniec 2018 r. były to 22 osoby. Średni czas oczekiwania na otrzymanie mieszkania wynosił 36 miesięcy. W stosunku do lat poprzednich wzrósł on, ponieważ gmina nie posiada wolnych lokali mieszkalnych w swoim zasobie. Gmina wynajmuje więc lokale mieszkalne od innych jednostek. Z powodu braku lokali socjalnych wypłacane są również odszkodowania na rzecz właścicieli lokali, którzy dokonują eksmisji.

6.3.Oświata i edukacja

W Gminie Manowo w 2018 r. funkcjonowały 3 szkoły podstawowe, 2 przedszkola gminne oraz 1 niepubliczne ognisko przedszkolne.

W szkołach podstawowych uczyło się 493 uczniów w tym 38 uczniów w 2 klasach gimnazjalnych zlokalizowanych w Szkole Podstawowej w Manowie.

W przeliczeniu na 1 ucznia, wydatki na poszczególne szkoły kształtowały się następująco:

Szkoła Podstawowa w Boninie – 7 962, 85

Szkoła Podstawowa w Manowie – 11 788,30

Szkoła Podstawowa im. 26 PLM w Rosnowie – 10 755,48

Wydatki gminne na oświatę (szkoły) wynosiły 5 312 338,46 zł z czego 4 453 245,63 zł (84%) pokryte zostało z subwencji oświatowej, przekazanej z budżetu państwa.

We wrześniu 2018 r. naukę w szkołach rozpoczęło 55 pierwszoklasistów. Do jednej klasy (oddziału) uczęszczało w 2018 r. średnio 18,26 uczniów. W poszczególnych szkołach było zatrudnionych 47,23 nauczycieli, w przeliczeniu na etaty:

- Szkoła Podstawowa w Boninie: 17,28 (1 etat n. kontraktowy, 3,67 etatu n. mianowany, 12,61 etatów n. dyplomowany),
- Szkoła Podstawowa w Manowie: 11,06 (2 etaty n. kontraktowych, 2 etaty n. mianowanych, 7,06 etatów n. dyplomowanych),
- Szkoła podstawowa im. 26 PLM w Rosnowie: 19,50 (2 etaty n. kontraktowych, 3,94 etaty n. mianowanych, 13,56 etatów n. dyplomowanych).

W roku 2018, 205 uczniów było dowożonych do szkół i przedszkoli na terenie Gminy Manowo w transporcie zorganizowanym przez Gminę. 10 uczniów niepełnosprawnych było dowożonych do szkół i ośrodków przez swoich rodziców lub opiekunów, 1 uczeń dojeżdżał transportem zorganizowanym przez ośrodek – w tych przypadkach koszty dowozu pokrywała Gmina Manowo.

W 2018 roku w Gminie Manowo funkcjonowało Przedszkole Gminne w Boninie, Przedszkole Samorządowe w Rosnowie i niepubliczny punkt przedszkolny Towarzystwa Przyjaciół Dzieci zlokalizowany w Manowie.

Do gminnych przedszkoli uczęszczało 200 dzieci i 14 do ogniska TPD.

W przeliczeniu na 1 dziecko, wydatki na poszczególne przedszkola kształtowały się następująco:

- Przedszkole Gminne w Boninie -9 491,68
- Przedszkole Samorządowe w Rosnowie – 11 770,42
- Niepubliczny Oddział przedszkolny TPD – 7 142,78

Wydatki gminne na przedszkola wynosiły 2 092 027,98 z czego 521 944,37 zł pokryte zostało z subwencji oświatowej (subwencja dla dzieci 6 letnich i na wydatki związane z organizacją kształcenia dzieci niepełnosprawnych) oraz 198 650,00 z dotacji na wychowanie przedszkolne przekazanej z budżetu państwa.

Do niepublicznego punktu przedszkolnego w 2018 roku uczęszczało 12 dzieci. Gmina Manowo w roku 2018 przekazała 85 713,32 zł dotacji na prowadzenie tego punktu wychowania przedszkolnego.

Szkoła Podstawowa w Boninie

W szkole, w roku 2018 uczyło się 192 uczniów. Do dyspozycji wychowanków jest 9 sal lekcyjnych, w tym sala komputerowa z 16 laptopami. W każdej sali jest komputer dla nauczyciela. W salach jest 6 tablic multimedialnych z projektorami (dwa to projektory ultra krótkoogniskowe). W dwóch salach są projektory z ekranami.

W placówce realizowane były programy: Zachowaj Trzeźwy Umysł, Trzymaj formę, Kromka Chleba, Torba Charytatywna, Żyjemy zdrowo i sportowo, Młodzi listy pisać- sieć

korespondencyjna, Nauka słówek-inaczej, Nasze wędrowanie, Zabawy plastyczne przyszłych(?) artystów, Kruk krukowi oka nie wykole, czyli jak zjednoczyć dzieci w klasowym zespole, English is fun- play and learn, Pierwsza pomoc dla każdego, z piosenką przez rok szkolny, SKS.

W 2018 roku w szkole miało miejsce wiele ciekawych wydarzeń, między innymi: konkursy, wycieczki rajdy oraz inne ciekawe uroczystości.

W placówce organizowane są również inne akcje trwające przez cały rok szkolny: zbieranie puszek, zbieranie nakrętek, zbieranie kasztanów, dni miasteczkowe, turnieje piłkarskie.

Szkoła podstawowa w Manowie

W szkole uczy się 95 uczniów w 4 oddziałach szkoły podstawowej i 2 oddziałach gimnazjalnych. Do dyspozycji uczniów jest 9 sal lekcyjnych oraz świetlica, biblioteka i sala gimnastyczna. W szkole są 4 tablice interaktywne. Sale dla młodszych dzieci są wyremontowane i wyposażone w nowe meble. W sali gimnastycznej przez cały rok szkolny działa sekcja Judo, treningi we wtorki i czwartki, siłownia jest udostępniana mieszkańcom gminy Manowo. W środy i piątki w sali gimnastycznej odbywają się zajęcia zumbi. Raz w tygodniu odbywają się zajęcia taneczne dla chętnych uczniów SP w Manowie.

W roku 2018 w szkole organizowano projekty i programy: KMO – Klub Młodych Odkrywców, Program „Mistrzowie Kodowania” – nauka programowania, Projekt szkolny zbioru nakrętek, Projekt „Ferie z filmowaniem”, Szkolny program walki z hałasem, Program Kompetencje na szóstkę, Projekt Edu Arctic – lekcje on-line dla uczniów, Projekt „Ciało Człowieka”.

W placówce odbyło się wiele atrakcyjnych wydarzeń, między innymi: konkursy, pokazy, bal, wycieczki, wyjazdy do kina i teatru, koncerty muzyczne, kiermasze.

W szkole trwają zbiórki nakrętek, baterii, zużytego sprzętu elektronicznego i żywności dla najuboższych mieszkańców.

Szkoła Podstawowa im. 26 Pułku Lotnictwa Myśliwskiego w Rosnowie

W szkole uczy się 206 uczniów. Szkoła posiada 11 sal lekcyjnych a także salę korekcyjną, świetlicę, bibliotekę oraz salę gimnastyczną. Wszystkie te pomieszczenia są przeznaczone do zajęć szkolnych, które odbywają się w godzinach od 7:45 do 15:20.

Część uczniów po zajęciach lekcyjnych korzysta z zajęć prowadzonych w świetlicy. Świetlica szkolna jest czynna od godz. 11:50 do 15.20.

Szkoła prowadzi zajęcia w systemie klasowym dla dzieci z klas I do IV oraz w systemie gabinetowym dla klas V do VII.

W części dobudowanej do głównego budynku szkolnego znajdują się wyspecjalizowane pracownie: komputerowa, językowa, fizyczno-chemiczna oraz specjalistyczna sala do zajęć terapeutycznych.

Sala komputerowa jest dostosowana do potrzeb uczniów, na miarę możliwości realizowane jest wyposażenie sali komputerowej w sprzęt. W każdej sali jest tablica multimedialna- 14 tablic, 13 projektorów, 11 laptopów.

Programy w roku 2018 prowadzone w Szkole Podstawowej im. 26 PLM w Rosnowie: Program profilaktyczny DOMOWI DETEKTYWI, Program profilaktyczny FANSTASTYCZNE MOŻLIWOŚCI, Program BEZPIECZNA SZKOŁA, impreza profilaktyczna „STOP PRZEMOCY, STOP NAŁOGOM”, Program terapeutyczno-edukacyjny ORTOGRAFFITI, Program współpracy międzynarodowej ERASMUS+ i e-Twinning.

W 2018 roku w szkole miało miejsce wiele ciekawych wydarzeń, między innymi: konkursy, wycieczki rajdy oraz inne ciekawe uroczystości.

Przedszkole Samorządowe w Rosnowie

Do placówki w roku 2018 uczęszczało 85 dzieci w 4 oddziałach.

Ilość zatrudnionych nauczycieli w podziale na stopień awansu zawodowego

	B.S.	S	K	M	D	Razem	Uwagi
w etatach	1	0	3	1	2	7	w tym dyrektor dyplomowany

Programy realizowane w przedszkolu: Program wychowania przedszkolnego Doroty Dziamskiej „Zbieram, poszukuję, badam”, Ogólnopolskie programy: „Partnerskie Przedszkole”, „Optymistyczne Przedszkole”, Własne programy autorskie opracowane przez nauczycielki: „Bezpieczny Rosnowiaczek”, „Ekoprzedszkolaki - Ziemia w naszych rękach” „Pierwsze kroki w przedszkolu” „Mały Europejczyk” „ Przedszkolak pod osłoną parasola” „Rosnowiaczek mądra głowa- wie już, co to ładna mowa”

Zajęcia dodatkowe:

Dzieci w przedszkolu miały możliwość uczestniczenia w zajęciach dodatkowych, które wzbogacały ofertę edukacyjną:

-koncertach muzycznych prowadzonych raz w miesiącu przez profesjonalnych artystów dla wszystkich dzieci

-zajęciach katechezy dla pięciolatków i sześciolatków - finansowanych przez organ prowadzący.

-zajęciach korekcyjno-kompensacyjnych dla dzieci wymagających wsparcia specjalistycznego – finansowanych przez organ prowadzący (1 godz. tygodniowo)

-zajęciach dla dzieci wymagających wsparcia z zakresu logopedii w ramach godzin przyznanych przez organ prowadzący (4 godz. tygodniowo)

-zajęciach z j. angielskiego dla dzieci 3,4,5 i 6-l. – finansowane przez organ prowadzący (3 godz. tygodniowo)

-zajęciach z rytmiki dla dzieci 3,4,5 i 6-l. – finansowane przez organ prowadzący (3 godz. tygodniowo).

-zajęciach w ramach kół zainteresowań: matematycznym i teatralno-recytatorskim nieodpłatnie przez nauczycieli (poza godzinami pracy z wynikającymi grafiku).

Zakupiony sprzęt: zestaw nagłaśniający (kolumny, wzmacniacz, mikrofony).

W przedszkolu odbyło się wiele uroczystości, wydarzeń, konkursów i wycieczek, między innymi: Spotkanie z ratownikami medycznymi, Pożegnanie karnawału, Dzień Europejczyka, Spotkanie z policjantką, przedstawienie z okazji 100 -- lecia odzyskania niepodległości, jasełka.

Przedszkole Gminne w Boninie

Do placówki uczęszczało 115 dzieci zlokalizowanych w 5 oddziałach.

Ilość zatrudnionych nauczycieli w podziale na stopień awansu zawodowego

	B.S.	S	K	M	D	Razem	Uwagi
w etatach	1	0	3	1,17	5,13	10,30	w tym dyrektor dyplomowany

W przedszkolu jest 5 sal, sala gimnastyczna i 1 tablica interaktywna.

Programy realizowane w przedszkolu: Innowacja pedagogiczna "Przedsiębiorczość już od przedszkola" - opracowany przez Renatę Pietras - Pacynko, Magdalenę Piotrowską i Annę Walaszek, "Zabawy z kinezylogią" opracowany przez Marzenę Chorażewicz – Dąbrowską, Program Edukacji Ratowniczej "Nasze bezpieczeństwo - pierwsza pomoc" opracowany przez Magdalenę Piotrowską, Renatę Pietras – Pacynko, *Program logopedyczny "Wspomaganie rozwoju mowy dzieci w wieku przedszkolnym i młodszoszkolnym"* opracowany przez Marzenę Chorażewicz – Dąbrowską, Program wspomaganie rozwoju psychoruchowego dzieci w wieku przedszkolnym oparty na Metodzie Ruchu Rozwijającego Weroniki Sherborne "Ja - ty - my i nasze otoczenie" opracowany przez Małgorzatę Kułak, *Program profilaktyki zdrowotnej "Zdrowy ząbek"* opracowany przez Renatę Pietras – Pacynko, "Optymistyczne Przedszkole" program ogólnopolski, *"TABLIT" innowacyjny program wychowania przedszkolnego* (elementy) Wydawnictwo Uniwersytetu Adama Mickiewicza w Poznaniu.

W przedszkolu odbyło się wiele uroczystości, wydarzeń, konkursów i wycieczek, między innymi: Światowy Dzień Wody – wycieczka do muzeum wody w Koszalinie, Dzień Optymizmu, Święto Polskiej Niezapominajki , 100 rocznica odzyskania *Między przedszkolny Turniej Matematyczny „Matematyczne przygody”*, Dzień przedszkolaka.

6.4. Polityka społeczna

Ustawa o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej z dnia 9 czerwca 2011 r. nakłada na administrację publiczną bardzo ważne i odpowiedzialne zadania. Zostały one przydzielone szeregu osobom, instytucjom i organizacjom pracującym na rzecz dzieci, młodzieży i ich rodzin. Ustawa została uchwalona dla dobra dzieci, które potrzebują szczególnej ochrony i pomocy ze strony dorosłych, środowiska rodzinnego, atmosfery szczęścia, miłości i zrozumienia. Rodzina powinna być gwarantem bezpieczeństwa, stabilizacji i zaspokajając podstawowe potrzeby dziecka w różnych aspektach jego życia. Respektowanie praw dziecka oraz egzekwowanie jego obowiązków to podstawowe zadania rodziców. Ta wieloaspektowa praca z rodziną naturalną ma służyć ochronie odpowiedniego poziomu życia oraz ograniczyć umieszczanie dzieci w rodzinach zastępczych lub w placówkach opiekuńczo-wychowawczych.

Stworzony system pomocy zakłada, że wsparcie skierowane jest do całej rodziny, a nie wyłącznie do poszczególnych jej członków. Tylko taki rodzaj pomocy stwarza szansę do trwałych zmian w rodzinie i może zapobiec utrwalonej bezradności. Wsparcie rodziny służy nabywaniu umiejętności uczestniczenia w życiu społeczności lokalnej i pełnieniu ról społecznych, podnosi samoocenę i wydobywa wartości tkwiące w człowieku. Przekazywane treści wzmacniają wszystkich członków rodziny i determinują ich aktywność w społeczeństwie, podnoszą znaczenie na rynku pracy. Podstawą rozwiązywania problemów społecznych jest wsparcie rodziny w odbudowie prawidłowych relacji w rodzinie. Pomoc rodzinie udzielana jest kompleksowo i w różnych aspektach życia poszczególnych członków rodziny. Priorytetem wspierania rodziny jest stworzenie optymalnych warunków do rozwoju przy wykorzystaniu jej własnych możliwości i zasobów. Wszelkie działania instytucji i podmiotów działających na rzecz rodziny mają jeden zbieżny cel – przeciwdziałać marginalizacji i degradacji społecznej rodziny. Realizując indywidualny plan pracy z pomocą asystenta rodzina docelowo powinna uzyskać niezależność i samodzielność.

Asystent rodziny i pracownicy socjalni w swojej codziennej pracy systematycznie prowadzą działania profilaktyczne skierowane do rodzin wychowujących dzieci, które są niewygodne wychowawczo, dotknięte różnymi formami przemocy, ubogich i zagrożonych ubóstwem, przeżywających trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo – wychowawczych. Rodzinom oferowane jest szerokie spektrum usług mające na celu poprawę jakości ich życia. W 2015 Kierownik GOPS w Manowie powołał Zespół ds. Asysty Rodzinnej, którego zadaniem jest analiza sytuacji rodziny i środowiska rodzinnego oraz przyczyn kryzysu w rodzinie oraz podniesienie świadomości w zakresie planowania oraz funkcjonowania rodziny. Rodziny wychowujące małe dzieci bardzo często nie posiadają kompetencji opiekuńczo – wychowawczych, zaburzona jest w tych środowiskach sfera emocjonalna, rodzice mają niewykształcone prawidłowe instynkty rodzicielskie. Działania asystenta rodziny ukierunkowane są na uświadomienie istoty rodzicielstwa, świadomego podejmowania obowiązków wobec dzieci oraz prawidłowego pełnienia ról i zadań ojca i matki. Praca asystenta rodziny odbywa się w środowisku rodziny czyli tam, gdzie koncentruje się życie wszystkich jej członków. Celem jest integracja, budowanie więzi oraz wzajemnych pozytywnych relacji. Asystent pełni również rolę kompensacyjną w stosunku do działań placówek edukacyjnych udzielając dzieciom pomocy przy odrabianiu lekcji oraz monitorując efekty nauczania. W tym aspekcie asystent bardzo ściśle współpracuje z przedszkolami i szkołami na terenie gminy. Efektem takich działań jest poprawa ocen, mobilizacja i wzmocnienie pozytywne dzieci oraz wskazanie rodzicom możliwości pomocy swoim dzieciom. Wsparciem dla rodziny z dziećmi jest rozwój różnorodnych środowiskowych form dziennej opieki instytucjonalnej nad dziećmi w wieku szkolnym oraz instytucji wspierających rodziny w wychowaniu i kształceniu dzieci. Bardzo istotną rolę pełnią świetlice wiejskie. Od stycznia 2018 roku w miejscowości Bonin funkcjonuje placówka wsparcia dziennego, do której uczęszczają dzieci i młodzież. Spędzają tam wolny czas w sposób aktywny, integrują się i uczą zasad współżycia społecznego. Prowadzone są zajęcia edukacyjne, rękodzieła, plastyczne, muzyczne, sportowe. Wykwalifikowana kadra pedagogiczna permanentnie aktualizuje swoją wiedzę, by móc wykorzystywać ją w efektywnej pracy na rzecz mieszkańców gminy Manowo. Placówka korzysta z dofinansowania Kulczyk Foundation.

Bogatą ofertę zajęć dla dzieci posiadają świetlice wiejskie działające w ramach Gminnego Ośrodka Kultury w Wyszewie. Są to placówki, w których dzieci mogą odrobić lekcje, prowadzone są różne formy aktywności kulturalnej i sportowej. Zrealizowano wiele programów profilaktycznych i zajęć socjoterapeutycznych. W świetlicach działających w Grzybnicy, Manowie, Kretominie, Rosnowie, Wyszewie i Wyszewie zapisanych jest łącznie 155 dzieci i młodzieży. Również w Bibliotekach prowadzone są kółka zainteresowań

i promowane jest czytelnictwo. Placówki proponują wiele form spędzania czasu wolnego również osobom dorosłym .

W rodzinach objętych pomocą asystenta rodziny oprócz problemów opiekuńczo – wychowawczych występują różnego rodzaju deficyty , uzależnienia oraz brak umiejętności prowadzenia gospodarstwa domowego. W sposób niewłaściwy gospodaruje się środkami finansowymi, których często jest niewystarczająco, ponieważ problemem jest długotrwałe bezrobocie, różnego rodzaju choroby i dolegliwości. Rodziny te otrzymują również kompleksowe wsparcie na poprawę warunków bytowych. Wiele rodzin korzysta z dożywiania dzieci – w 2018 r . 90 osób (w tym 82 dzieci) korzystało z obiadów, które sfinansował Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Manowie kwotą 45 060 zł. 16 rodzinom przyznano pomoc materialną i rzeczową z powodu bezradności w sprawach opiekuńczo – wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego, 9 rodzinom z powodu wielodzietności. Dla 72 uczniów przyznano pomoc na pokrycie kosztów udziału w zajęciach edukacyjnych pozaszkolnych oraz zakup materiałów o charakterze edukacyjnym na łączną kwotę 39 536,71 zł.

Rodziny objęte pracą asystenta są rodzinami z wieloma problemami. Oprócz niewydolności opiekuńczo- wychowawczej występuje w nich również alkoholizm, bezrobocie, trudności ekonomiczne, upośledzenie umysłowe, złe warunki lokalowe, przemoc wobec partnera i dzieci. Asystent podejmując współpracę z rodziną rozpoznaje środowisko, wykorzystując najczęściej obserwację jako podstawową metodę badawczą, współpracuje ściśle z pracownikiem socjalnym, który przeprowadza wywiad. Kolejnym etapem jest konstruowanie indywidualnego planu pracy dostosowanego do potrzeb konkretnej rodziny. Pewne zachowania należy w tych rodzinach wypracować, ponieważ są nie znane od wielu pokoleń. Rodziny funkcjonują stereotypowo i bardzo sceptycznie i nieufnie podchodzą do nowych zmian. Rodzice przekazują dzieciom negatywne wzorce i sposoby funkcjonowania w społeczeństwie.

Współpraca rodziny z asystentem w roku 2018 przedstawiała się następująco:

Liczba rodzin, które korzystały z usług asystenta rodziny	Ogółem		11
	W tym	Zobowiązane przez sąd	1
Liczba rodzin objęta wsparciem asystenta rodziny	Do 3 miesięcy		0
	Powyżej 3 do 12 miesięcy		3
	Powyżej roku		5
Liczba rodzin, z którymi asystent zakończył pracę	Ogółem		3
	W tym	Ze względu na osiągnięcie efektów	1
		Ze względu na zaprzestanie współpracy	0
		Ze względu na brak efektów	0
		Ze względu na zmianę metody pracy	0
		Ze względu na zmianę miejsca zamieszkania	2

Liczba rodzin, które korzystały z rodzin wspierających	0
---	---

W roku 2018 z usług asystenta skorzystało 11 rodzin, w tym 1 rodzina została skierowana przez sąd. Współpracę z asystentem zakończyły 3 rodziny. Zgodnie z art. 191 Ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, gmina właściwa ze względu na miejsce zamieszkania dziecka przed umieszczeniem go po raz pierwszy w pieczy zastępczej współfinansuje pobyt tego dziecka w rodzinie zastępczej albo rodzinnym domu dziecka w wysokości:

- a) 10 % wydatków na opiekę i wychowanie dziecka- w pierwszym roku pobytu dziecka w rodzinie zastępczej,
- b) 30 % wydatków na opiekę i wychowanie dziecka- w drugim roku pobytu dziecka w rodzinie zastępczej,
- c) 50 % wydatków na opiekę i wychowanie dziecka- w trzecim i następnym roku pobytu dziecka w rodzinie zastępczej.

Koszt poniesiony na dzieci w pieczy zastępczej w roku 2018 wyniósł 47 210,72 zł.

W rodzinach zastępczych umieszczonych jest 13 dzieci, 10 dzieci przebywało w rodzinach spokrewnionych 3 dzieci w rodzinach niespokrewnionych.

Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Manowie wypłacił świadczenia pieniężne:
 – z powodu potrzeby ochrony macierzyństwa w tym wielodzietności – 9 rodzinom (57 osobom w tych rodzinach);

- z powodu bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego – 16 rodzinom (55 osobom w tych rodzinach);

- zasiłki rodzinne: 4382 świadczeń, na kwotę: 508 011,00 zł;

- dodatek z tytułu urodzenia dziecka: 28 świadczeń, na kwotę: 28 000 zł;

- dodatek z tytułu samotnego wychowywania dziecka: 147 świadczeń, na kwotę: 28 371 zł;

- dodatek z tytułu wychowywania dziecka w rodzinie wielodzietnej: 746 świadczeń, na kwotę: 70870zł;

- dodatek z tyt. kształcenia i rehabilitacji dziecka niepełnosprawnego: 215 świadczeń, na kwotę: 22 039,51 zł;

- dodatek z tytułu rozpoczęcia roku szkolnego: 517 świadczeń, na kwotę: 26 485,76 zł;

- dodatek z tyt. podjęcia przez dziecko nauki w szkole poza miejscem zamieszkania: 324 świadczeń, na kwotę: 20 226,48 zł;

- świadczenia z funduszu alimentacyjnego: 642 świadczeń, na kwotę: 273 620 zł.

Od roku 2016 r. w gminie Manowo funkcjonuje punkt darmowej pomocy prawnej, którego celem jest dostęp do pomocy prawnej dla osób znajdujących się w trudnych sytuacjach życiowych, których nie są w stanie pokonać, wykorzystując własne uprawnienia, zasoby i możliwości.

W przypadku stwierdzenia zagrożenia lub bardzo niepokojącej sytuacji w rodzinie – natychmiast o takiej okoliczności informujemy Sąd Rodzinny w Koszalinie.

Powiatowa Poradnia Psychologiczno–Pedagogiczna udzieliła specjalistycznego wsparcia psychologicznego, terapeutycznego i pedagogicznego dla rodzin z dziećmi z terenu gminy Manowo. Zostały wydane opinie psychologiczno–pedagogiczne dla 43 osób, diagnozy dla 12 osób oraz orzeczenia dla 8 osób. Na dyżurze pedagoga było 10 osób.

6.5. Kultura

Gminny Ośrodek Kultury w Wyszewie realizuje zadania z zakresu organizacji wydarzeń kulturalnych, prowadzenie zespołów śpiewaczych, tanecznych i świetlic wiejskich oraz bibliotek.

W 2018 roku zorganizowano następujące wydarzenia kulturalne:

Lp.	Data	Nazwa imprezy	Ilość uczestników
1.	09.01	Spotkanie Noworoczne Wójta z udziałem zaproszonych gości -koncert chóru KANON z Cewlina	90 osób
2.	15.01.- 26.01	Ferie Zimowe w świetlicach i bibliotekach-	130 osób
3.	09.03	Podróże z piosenką-koncert Lucy&Tom- w świetlicy w Manowie, współorganizowany w Sołectwie Manowo	50 osób
4.	24.03	Konkurs „Wielkanocne potrawy z jajem” współorganizowany z Sołectwem Wyszebórz	40 osób
5.	27.04	Jubileusz 10-lecia zespołu NESTOR z Rosnowa	70 osób
6.	09.06	V Bieg Wiosenny i Marsz Nordic Walking	180 osób
7.	09.06	Jubileusz 10-lecia zespołu Bandoska z Bonina	70 osób
8.	15.06	Piknik Integracyjny dla Niepełnosprawnych „Wszyscy jesteśmy tacy sami”- współorganizowany z GOPS w Manowie.	40 osób
9.	24.06	Zakończenie sezonu tanecznego w wykonaniu dzieci i młodzieży z grup tanecznych działających przy GOK w Wyszewie	300 osób

10.	lipiec	Zajęcia wakacyjne w świetlicach	135 osób
11.	18 .08	Święto Lotnictwa Polskiego w Rosnowie	300 osób
12.	14.09	Dożynki Powiatowe w Polanowie	80 osób
13.	07.09	Finisaż wystawy Alicji i Justyny Gałazka w Klubie KSM „Na Skarpie” w Koszalinie pt. „Taki pejzaż” -koncert chóru KANON z Cewlina	50 osób
14.	20.09	Gminny Konkurs Pięknego Czytania w Wyszewie	35 osób
15.	06.10	Festyn Zdrowia w ramach Strefy Aktywności społecznej w gminie Manowo	150 osób
16.	10.11	Koncert z okazji 100-lecia Niepodległości w Cewlinie	120 osób
17.	07.12	Warsztaty Bożonarodzeniowe - wianki	30 osób
18.	31.12.	Bal sylwestrowy	90 osób

Zespoły działające w ramach Gminnego Ośrodka Kultury w Wyszewie:

- a) Zespół „Zgoda” z Wyszewa
- b). Zespół „Sąsiedzi zza miedzy” z Wyszeworza
- c). Zespół „Nestor” z Rosnowa
- d). Zespół „Manowskie Malwy” z Manowa
- e). Zespół „Bandoska” z Bonina
- f). Chór „Kanon” z Cewlina
- g). Zespoły taneczne : zrzeszają łącznie 84 osoby w następujących grupach tanecznych: Akademia Maluszka w Rosnowie, Akademia Maluszka w Boninie, ISKIERKI, EXTREME, DANCE, HIPNOTIC, JUST DANCE zespół turniejowy, SHOCK DANCE i HOP DANCE.
- h). „Galeria na Zakręcie” w Cewlinie- 10 artystów malarzy z terenu gminy Manowo tworzy grupę „Radość Tworzenia”.

Świetlice prowadzone przez GOK.

Ilość zapisanych dzieci w świetlicach w 2018r.- łącznie 155 osób w tym;

Grzybnica -23

Kretomino -15

Manowo -36

Rosnowo -22

Wyszebórz -26

Wyszewo -33

Roczna liczba uczestników zajęć w świetlicach na podstawie list obecności:

Grzybnica -2343

Kretomino -1025

Manowo - 3234

Rosnowo - 1545

Wyszebórz -3168

Wyszewo -4190

Zadania instruktorów- prowadzenie zajęć wspierających rozwój dzieci i młodzieży poprzez zajęcia: sportowe, kulturalne, czytelnicze, edukacyjne, integracyjne, prozdrowotne, profilaktyczne, wychowawcze, socjoterapeutyczne.

Najważniejsze cele do realizacji w świetlicach:

- rozwijanie zainteresowań, uzdolnień, doskonalenie umiejętności oraz pogłębianie wiedzy;
- kształtowanie umiejętności spędzania czasu wolnego;
- kształtowanie poczucia własnej tożsamości i poszanowania dziedzictwa kulturowego regionu, kraju oraz innych kultur;
- przygotowanie do aktywnego uczestnictwa w życiu kulturalnym;
- promowanie sportu;
- popularyzację działalności artystycznej, w tym grup teatralnych, tanecznych, działalności plastycznej i innych form kulturalnych;

Na zadania te wydatkowano łącznie 747.029,00 zł, w tym z dotacji gminy 691.198,00 zł.

Biblioteki:

Biblioteki funkcjonują w Wyszewie, Rosnowie, Manowie i Boninie. Korzystało z nich 742 czytelników, w tym:

Wyszewo- 129

Bonin- 147

Manowo- 228

Rosnowo- 238

Stan księgozbioru łącznie 23901 , w tym:

Wyszewo- 5797

Bonin- 3775

Manowo- 5303

Rosnowo- 9024

Zakup nowości , łącznie 1170 /w tym 3 audiobooki/:

Wyszewo- 267

Bonin- 222

Manowo- 333

Rosnowo- 438

Wypożyczenia książek na zewnątrz, łącznie 11040, w tym:

Wyszewo- 1928

Bonin- 1997

Manowo- 3506

Rosnowo- 3609

Udostępnianie na miejscu, łącznie 1787 książek i 1108 czasopism, w tym:

Wyszewo- 734 książki +227 czasopism

Bonin- 137 książki + 76 czasopism

Manowo- 516 książki +496 czasopism

Rosnowo- 400 książek +309 czasopism

Na zakup książek wydatkowano 25.618,00 zł, w tym dotacja z Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego w wysokości 4.950,00 zł oraz 1.963,00 zł na zakup czasopism i 1500,00 zł na licencję Legimi- wypożyczenia internetowe.

W bibliotekach odbyło się łącznie 261 imprez czytelniczych i spotkań autorskich, w których uczestniczyło 2972 osoby

Spotkania autorskie:

Grzegorz Kasdepke, Justyna Bednarek, Dorota Schrammek, Jan Wyrwas "Medytacyjna podróż do ziemi świętej", Cecylia Judek "Irena Sendlerowa- sprawiedliwa wśród narodów", Robert Gondek "W drodze na najwyższe szczyty Afryki", Monika Sawicka 3 spotkania:

"Patriotyzm dla najmłodszych"-spotkanie z przedszkolakami

"Kto ty jesteś"-spotkanie dla klas I-III

"Polska moich marzeń"- spotkanie z młodzieżą.

Łącznie na działalność bibliotek wydatkowano 237.273,00 zł

6.6. Sport i rekreacja, Turystyka

W roku 2018 na terenie Gminy Manowo funkcjonowało 5 Klubów Sportowych: GKS „Leśnik Manowo”, KS „Zryw” Kretomino, KP „Grot” Bonin, GKS „Orlęta Rosnowo”, UKS „Lotnik” Rosnowo.

Na terenie Gminy Manowo znajdują się 4 boiska do gry w piłkę nożną, 2 boiska Orlik, 4 boiska wielofunkcyjne, 9 siłowni zewnętrznych i 2 siłownie wewnętrzne, 2 sale gimnastyczne przy szkołach podstawowych.

W dniu 9 czerwca 2018 r. odbył się V Wiosenny Bieg i Marsz Nordic Walking. W zawodach udział wzięło 180 uczestników – dzieci i dorosłych.

Na działania związane ze sportem w roku 2018 Gmina Manowo wydała 569 188,01 zł, z czego 317 000, 00 zł stanowiły dotacje na prowadzenie działalności przez Kluby Sportowe.

Na terenie Gminy funkcjonuje 11 placów zabaw oraz 4 place rekreacyjne z urządzeniami sportu oraz kąpielisko w Rosnowie. Na wszystkich terenach sportu i rekreacji są corocznie przeprowadzane przeglądy oraz dokonywane naprawy i konserwacje. Na kąpielisku w Rosnowie uzupełniona została nawierzchnia piaskowa na plaży, przeprowadzono również remont pomostu. Ponadto w ramach otrzymanego dofinansowania ze środków PROW Gmina zrealizowała zadanie pn.: przebudowa i rozbudowa infrastruktury rekreacyjnej terenu kąpieliska. Koszt zadania wyniósł ok. 444340,00.

6.7. Gospodarka komunalna

WODOCIĄGI I KANALIZACJA

Długość czynnej sieci wodociągowej na koniec 2018 roku wyniosła 80,41 km a dostęp do sieci wodociągowej posiada około 92,2 % mieszkań, natomiast długość sieci kanalizacyjnej wynosi 46.6 km a przyłączenie do sieci posiada ok. 54,8 % mieszkań. Na

dzień 31 grudnia 2018 roku istniało 706 przyłączy i nastąpił wzrost o 12 przyłączy w stosunku do roku ubiegłego.

Dostarczaniem wody i odbiorem ścieków komunalnych w 2018 roku w miejscowościach Rosnowo, Bonin, Manowo i Wyszebórz zajmowała się Elektrociepłownia Rosnowo Sp. z o.o., w pozostałych miejscowościach Urząd Gminy Manowo. Spółka zajmowała się również eksploatacją dwóch oczyszczalni ścieków w Rosnowie i Boninie oraz czterema hydroforniami w Rosnowie, Manowie, Boninie i Dęborogach.

Łącznie spółka dostarczyła 154 333 m³ wody oraz odebrała 128 342 m³ ścieków komunalnych.

Spółka przeprowadziła następujące prace remontowe:

- oczyszczalnie ścieków w Rosnowie: naprawa kanalizacji ściekowej i burzowej oraz drogi przy studzienkach kanalizacyjnych – 12 500,00 zł;
- Hydrofornia Rosnowo: 19 000,00 zł;
- Oczyszczalnia ścieków w Boninie: 17 500,00 zł;
- Sieci wodociągowe i kanalizacyjne w Boninie: 14 500,00 zł;
- Sieci wodociągowe i kanalizacyjne w Manowie: 11 500,00 zł;
- Hydrofornia Manowo: 7 500,00 zł;
- Sieci kanalizacyjne w Wyszeborzu- 1 000,00 zł.

Spółka również usuwała awarie na sieciach wodnokanalizacyjnych eksploatowanych przez Urząd Gminy.

DROGI

Infrastruktura drogowa w gminie Manowo na 1 stycznia 2018 r. wynosiła łącznie 206,899 km dróg i obejmowała:

- drogi krajowe długości 23 km,
- wojewódzkie – 12 km,
- powiatowe – 28 km
- gminne - 143,899 km.

Na dzień 31 grudnia 2018 r. długość wszystkich dróg w gminie nie uległa zmianie. Na początku 2018 r. drogi asfaltowe stanowiły 38,82 % wszystkich dróg. Drogi utwardzone w poprzednim roku stanowiły odpowiednio 17,72 % - na dzień 1 stycznia 2018 r. i 20,59 % - na dzień 31 grudnia 2018 r.

W 2018 roku na remonty dróg gminnych wydano łącznie 737.120,41 zł co pozwoliło wyremontować ok. 26 km (78.560,5 m²) dróg gminnych oraz 169 m² chodników w Rosnowie.

W Rosnowie wyremontowano 12.892 m² powierzchni dróg gminnych na łączną kwotę 61.100,95 zł. Droga z Rosnowa do elektrowni w Jagielnie, od posesji 74 a do 81 oraz od 34 c do 34 h została wyprofilowana i zagęszczona. Wyremontowana została droga przy Ośrodku Wypoczynkowym RADEW; nawierzchnia o powierzchni 405 m² wykonana została z kamienia łamanego 0-31 mm i umieszczona na podbudowie z gruzu kruszonego 10cm x 10cm. Przeprowadzone zostało korytowanie, profilowanie drogi i zagęszczanie nawierzchni. Przeznaczono też kwotę 8.700zł na remont chodnika pomiędzy blokami nr 4 a 15 w tej miejscowości.

W Wyszeborzu przy posesji nr 36 wykonana została droga z mieszanki kamiennej o frakcji 0-31 mm, o powierzchni 360 m². Łączna kwota remontu to 14.430 zł.

W Manowie wyremontowano drogi gminne o łącznej powierzchni 6.718 m² na łączną kwotę 118.929 zł. Przy kościele i Gminnym Ośrodku Pomocy Społecznej w Manowie ubytki w drodze uzupełnione zostały destruktem asfaltowym. Poprawiono nawierzchnię ul. Parkowej. Wyprofilowano drogę oraz usypano mieszankę kamienną o frakcji 0-31 mm. Część dróg naprawiono gruzem ceglano – betonowym 15 cm oraz warstwą betonową 0-31. Poprawiono nawierzchnię dróg na Osiedlu Leśnym, ulicę Świerkową oraz Poziomkową.

W Boninie wyremontowano 1.545 m² nawierzchni drogowej na łączną kwotę 12.694 zł. Poprawiana była nawierzchnia drogi przy garażach oraz przy kościółku poprzez profilowanie wraz z zagęszczeniem.

Na remonty dróg w Sołectwie Kretomino zostało przeznaczonych łącznie 213.853,85zł. Poprawiono nawierzchnie ulic: Rolnej, Agrestowej, Truskawkowej, Poziomkowej, Śliwkowej, łącznik Śliwkowej i Zachodniej, Zachodnia, Czereśniowa, Boczników, Zielonek, Trufli oraz Pieczarek. Łącznie w tej miejscowości poprawiono 16.720,5 m² powierzchni dróg głównie przez korytowanie, nawiezenie gruzu o frakcji 0-63 mm lub destruktu asfaltowego wraz zagęszczeniem. Nawierzchnia ulicy Kościelnej została poprawiona destruktem. Na ulicy Rolnej na długości 380 m położone zostały płyty JUMBO. Został również wyremontowany przepust drogowy do odwodnienia drogi na kwotę 3.690 zł. Przeznaczono też kwotę 23.890 zł na remont rurociągu kanalizacji deszczowej w tej miejscowości.

W Cewlinie profilowano i zagęszczono nawierzchnie dróg o łącznej powierzchni 27.205 m². Remontowana była ulica Cisowa, droga od ulicy Cisowej do Manowa oraz ulica Osiedle Przy Lesie. Łączna kwota przeprowadzonych remontów w tej miejscowości to 198.891,11zł.

Drogi gminne w Wyszewie zostały wyremontowane na 4.270 m² na kwotę 38.430zł - powierzchni poprzez korytowanie, nawiezenie gruzu o frakcji 0-31 mm wraz zagęszczeniem. Wyrównana została m. in. droga na cmentarz i do boiska.

Wykorytowana i zagęszczona została droga do Kopanina i we wsi, o łącznej powierzchni 5.140 m² na kwotę 14.070,50zł. W Klisznie poprawiono nawierzchnię drogi na powierzchni 805 m² na kwotę 22.050zł.

Profilowana i zagęszczona została nawierzchnia drogi gminnej w Grzybniczce – powierzchnia 2.905m². Łączna kwota przeznaczona na remont to 6.391zł.

Stan dróg według Ewidencji Dróg Gminnych, w podziale na poszczególne kategorie dróg był następujący:

- drogi gminne publiczne- 24,274 km, stan dobry,
- pozostałe drogi gminne- 119,625 km, stan dobry.

ODPADY

- Liczba mieszkańców zameldowanych w gminie Manowo na dzień 31.12.2018r. wyniosła 6.634 osób. Na podstawie 1.757 złożonych deklaracji systemem gospodarowania odpadami komunalnymi objęto 5.766 osób.
- W roku 2018 od mieszkańców odebrano 1.746,671 Mg niesegregowanych (zmieszanych) odpadów komunalnych, 164,380 Mg odpadów ulegających

biodegradacji oraz 458,399 Mg odpadów segregowanych. W stosunku do roku 2017 odnotowano wzrost zmieszanych odpadów o 6 %, odpadów ulegających biodegradacji o 12 % oraz wzrost o 24 % odpadów segregowanych. W bieżącym roku również zauważyć można tendencję wzrostową.

- Na dzień 1 stycznia 2018 r. na 1 mieszkańca/mieszkanke gminy przypadało 0,081 kg selektywnie zebranych odpadów komunalnych oraz 0,245 kg zmieszanych odpadów komunalnych, zaś pod koniec roku dane te przedstawiały się następująco: 0,081 kg selektywnie zebranych odpadów komunalnych oraz 0,303 kg zmieszanych odpadów komunalnych. Wzrost odbieranych odpadów przyczynia się do wzrostu opłaty za gospodarowanie odpadami komunalnymi.
- W 2018 roku osiągnięty został poziom recyklingu i przygotowania do ponownego użycia:
  - - papieru metali, tworzyw sztucznych i szkła w wysokości 31,8 % przy wymaganych 30 %.
  - - innych niż niebezpieczne odpadów budowlanych i rozbiórkowych – 52,59% przy wymaganych 50 %.
- Osiągnięty został 100,00 % poziom ograniczenia masy odpadów komunalnych ulegających biodegradacji przekazywanych do składowania przy wymaganych 40 %.
- Wysokość opłat wniesionych w 2018 roku przez mieszkańców wyniosła 739.499,72 zł. Zaległości z tego tytułu na dzień 31.12.2018r. wyniosła 89.327,20 zł. Koszty poniesione w związku z odbieraniem, odzyskiem, recyklingiem i unieszkodliwianiem odpadów komunalnych w roku 2018 wyniosły łącznie 1.086.375,44 zł.

Spis treści

WSTĘP	2
I. CHARAKTERYSTYKA GMINY	2
1.1. Położenie i powierzchnia Gminy.....	2
1.2. Władze lokalne i gminne jednostki organizacyjne.....	3
1.3. Sołectwa.....	5
1.4. Ludność i dynamika zmian.....	5
1.5. Bezrobocie.....	6
1.6. Gospodarstwa rolne.....	7
1.7. Podmioty gospodarcze.....	7
1.8. Organizacje pozarządowe działające na terenie gminy.....	8
II. SYTUACJA FINANSOWA GMINY	9
2.1. Dochody i wydatki za 2018 rok.....	9
2.2. Realizacja przedsięwzięć i pozostałych zadań inwestycyjnych gminy na dzień 31.12.2018 r.....	13
2.3. Należności Gminy na dzień 31.12.2018 roku.....	14
2.4. Kredyty i pożyczki.....	14
III. INFORMACJA O REALIZACJI POLITYK, PROGRAMÓW I STRATEGII	15
3.1. Strategia Rozwoju Gminy Manowo na lata 2014-2020.....	15
3.2. Studium uwarunkowań i kierunków przestrzennego zagospodarowania gminy.....	16
3.3. Miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego.....	17
3.4. Lokalny Program Rewitalizacji Gminy Manowo	17
3.5. Gospodarowanie mieszkaniowym zasobem gminy.....	18
3.6. Zasób nieruchomości gminnych.....	18
3.7. Plan gospodarki niskoemisyjnej.....	19
3.8. Program ochrony środowiska.....	20
3.9. Strategia Integracji i rozwiązywania problemów społecznych.....	24
3.10. Gminny program wspierania rodziny	24
3.11. Gminny Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz ochrony ofiar przemocy w rodzinie w gminie Manowo na lata 2014-2020	24
3.12. Program Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych.....	27
3.13. Program przeciwdziałania narkomanii.....	27
3.14. Roczny program współpracy z organizacjami pozarządowymi.....	28
3.15. Program opieki nad zwierzętami bezdomnymi.....	29
IV. Realizacja uchwał rady gminy	30
V. Współpraca z innymi społecznościami samorządowymi	36

VI. Część analityczna- efekty działań prowadzonych w 2018 roku.	38
6.1. Ład przestrzenny	38
6.2. Mienie komunalne	38
6.3. Oświata i edukacja	39
6.4. Polityka społeczna	43
6.5. Kultura	47
6.6. Sport i rekreacja, Turystyka	51
6.7. Gospodarka komunalna	51